Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلامي فرقې

مؤلف

الحاج پروفیسور دکتور قاضی حفیظ الله ښاد جبارخیل

www.melitahrik.com
0777 400 116

۱۳۹۳ ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

www.melita om
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

۱	سریزه	۲۰	حروریه
۲	د اسلامي ۷۳ فرقو لنډه معرفي	۲۱	فارقیه
۱	جبریه	۲۲	منکریه
۲	قدریه	۲۳	شبطانیه
۳	سوفسطانیه	۲۴	معتزلیه
۴	وجودیه	۲۵	کیسانیه
۵	معطلیه	۲۶	وهمیه
۶	سابعه	۲۷	مبکریه
۷	علی العرشیه	۲۸	راوندیه
۸	حلولیه	۲۹	مشبهه
۹	فشاریه	۳۰	جهمیه
۱۰	مهملیه	۳۱	زنادقیه
۱۱	مرجئه	۳۲	مترفیه
۱۲	حبیبیه	۳۳	ملاحده
۱۳	خوفیه	۳۴	منجمیه
۱۴	سارقیه	۳۵	وضعیه
۱۵	ثنویه	۳۶	فلاسفیه
۱۶	اتحادیه	۳۷	کرامیه
۱۷	تناسخیه	۳۸	خازمیه
۱۸	متصلیه	۳۹	اباضیه

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹	منفصلیه	۴۰	لوزیه
۴۱	اخشبیه	۵۸	حکمیه
۴۲	تغلبیه	۵۹	لاعنیه
۴۳	قاسطیه	۶۰	رجعیه
۴۴	تکوینیه	۶۱	متربصه
۴۵	متوسمه	۶۲	قبریه
۴۶	محروقیه	۶۳	اقفیه
۴۷	بوستانیه	۶۴	حشویه
۴۸	مفروعیه	۶۵	فانیه
۴۹	نجاریه	۶۶	اثریه
۵۰	خارجیه	۶۷	مولهیه
۵۱	شیعیه	۶۸	مبدلیه
۵۲	رافضیه	۶۹	کنزیه
۵۳	امامیه	۷۰	صوفیه
۵۴	ناوسیه	۷۱	دهریه
۵۵	امیریه	۷۲	شمراخیه
۵۶	اسماعیلیه	۷۳	سنیة
۵۷	جلامره		

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ځانګړنې:

د کتاب نوم: اسلامي فرقې
لیــــکوال : دوکتور پروفیسور قاضي حفیظ الله ښاد جبارخېل
خپرندوی: د افغانستان ملي تحریک فرهنګي څانګه
د خپرندوی پرله پسې نومره: (۱۰)
پښتی ډیزاین: فیاض حمید
کمپوز: ظفر اقبال
چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه
چاپ وار: لومړی
چاپ نېټه: ۱۳۹۳ ل کال

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریک یادښت

فرهنګي څانګه د افغانستان ملي تحریک له اساسي څانګو څخه یوه ده. د دې څانګې دنده داده چې هېوادوالو ته فرهنګي خدمات وړاندې او ګټور فرهنګي کارونه ترسره کړي. د تاریخي، ملي، کلتوري ورځو او تاریخي او ملي شخصیتونو نمانځل ددې څانګې نورې دندې دي.

د هېواد د لیکوالو د علمي، دیني، روزنیزو او معلوماتي اثارو چاپ هم ددې څانګې له اساسي دندو څخه ګڼل کېږي. له هغې ورځې راهیسې چې تحریک خپل عملي فعالیتونه پیل کړي دي، نو دې څانګې هم ورسره سم خپل فعالیتونه چټک کړي دي. تاریخي ورځې یې نمانځلې، تاریخي واټونو ته یې لوحې جوړې کړې. علمي سیمینارونه او ورکشاپونه یې جوړ کړي دي.

د تحریک دې څانګې د تحریک د عمومي هدفونو په رڼا کې وټبیله چې په یوځایي ډول (شل عنوانه) کتابونه چاپ کړي. په دې اثارو کې اکثره دیني او علمي اثار شامل دي چې درنو هېوادوالو ته یې وړاندې کوي.

دا اثر (اسلامي فرقې) چې ستاسو په لاس کې دی، ښاغلي (پروفیسور ډاکټر قاضي حفیظ الله ښاد جبارخېل) لیکلی او د همدغو شلو عنوانو اثارو له جملې څخه دی. هیله ده درانه لوستونکي ترې ښه ګټه پورته کړي. تحریک خپلو هېوادوالو ته ډاډ ورکوي چې په راتلونکي کې به هم خپلو دې ډول هڅو ته دوام ورکړي.

د هېواد د فرهنګ د بډاینې په هیله

په درناوي

د افغانستان ملي تحریک

فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

الحمد لله والصلوة والسلام علی رسول الله الذی قال : "ستفرق امتی ثلاثة و سبعین فرقةً احدیها الناجیه"[1] یعني لوی څښتن لره ستاینه ده او په رسول الله صلی الله علیه وسلم دې درود او سلام وي هغه چې فرمایلي يې دي : زما امت به درې اویا فرقې شي یوه به يې ناجیه وي، د دغه مطلب د وضاحت لپاره چې د اسلام د درې اویا ملتونو د پېژندلو په لټه کې شوم دې برخه کې چې کوم کتابونه لیکل شوي دي له هغو څخه مې د (هفتاد و سه ملت) په نوم کتاب خوښ شو چې اتمې هجري پېړۍ کې لیکل شوې او د پاریس ملي کتابتون کې کوم تن پورې تعلق لري او په ۸۸۷ هجري کال په اهتمام او تصحیح د دکتور محمد جواد

---

[1]. دا حدیث مکمل په دې ډول دی : "لیاتین علی امتی ما اتی علی بنی اسرائیل حذوالنعل بالنعل حتی ان کان منهم اتی امة علی نیة لکان فی امتی من یصنع ذلک، و ان بنی اسرائیل تفرقت علی اثنتین و سبعین ملة و تفترق امتی علی ثلاثة و سبعین ملة کلهم فی النار الاملة واحدة، ما انا علیه و اصحابی (جامع الصغیر سیوطی ج ۲ ص ۳۸۲، یعني زما په امت به هغه څه راشي، چې په بني اسرائیلو راغلي و په برابرۍ د څپلۍ له څپلۍ سره حتی که څوک چېرې ښکاره میخې سره راتګ وکړي زما په امت کې به هم هرومرو څوک همداسې وکړي، او بېشکه بني اسرائیل دوه اویا ملته دي او زما امت به درې اویا ملته شي. ټول به په اور کې وي مګر یو ملت کوم، چې زه او زما اصحاب په هغه یو (سیوطي د جامع الصغیر په ۲ جلد ۳۸۲ مخکې راوړی دی) او ما دلته له (هفتاد و سه ملت) کتاب څخه رانقل کړ چې دوکتور محمد جواد مشکور د پوهنتون استاد په اهتمام او تصحح رسیدلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشکور استاد د پوهنتون رسیدلې ده.[1] نوم او لیکوال یې معلوم نه دیخو له متن یې معلومیږي، چې د جلال الدین بلخي له ژوندانه وروسته په تبریز کې د اتمې پېړۍ له علماوو څا لیکلې ده. لیکوال یې ځان اهل سنت او جماعت بللی او هاند یې کړی دی، چې کومې فرقې ته د کفر نسبت ونه کړي، د دغې نسخې د لیکلو سبک صوفیانه دی، آیات او احادیث په کې راغلي دي له هغو ثرگندیږي، چې لیکوال یې صوفي او خطیب دی او د هرې فرقې عقاید یې چې بیان کړي له هغو داسې ښکاري، چې د دې قلمي نسخې مؤلف د عقایدو له کلامي کتابو لیکلي دي او د نورو کلامي کتابو په څېر یې تالیف کړی دی، دې کتاب کې د اسلامي درې اویا فرقو نومونه داسې راغلي دي.[2]

۱_ جبریه	۲_ قدریه	۳_ سوفسطائیه
۴_ وجودیه	۵_ معطلیه	۲_ سابقیه
۷_ علی العرشیه		۸_ حلولیه
۹_ فثاریه	۱۰_ مهملیه	
۱۱_ مرجئه	۱۲_ حبیبیه	
۱۳_ خوفیه	۱۴_ سارقیه	
۱۵_ ثنویه	۱۲_ اتحادیه	
۱۷_ تناسخیه	۱۸_ متصلیه	

[1] _ دا نسخه د حسن بن شمس الحسیني الاسترابادی کاتب په لاس د تبریز په دارالسلطنه کې لیکل شوې ده. فعلاً د پارس ملي کتابتون کې په ۲۸ شماره له نورو فارسي نسخو سره ده.

[2] _ هفتاد و سه ملت کتابت شده ۸۸۷ سال هجری به اهتمام و تصحیح دکتور محمد جواد مشکور استاد پوهنتون.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹_ منفصلیه	۲۰_ حدودیه
۲۱_ فارقیه	۲۲_ منکریه
۲۳_ شیطانیه	۲۴_ معتزلیه
۲۵_ کیسانیه	۲۶_ وهمیه
۲۷_ بکریه	۲۸_ راوندیه
۲۹_ مشبهه	۳۰_ جهمیه
۳۱_ زنادقیه	۳۲_ مترفیه
۳۳_ ملاحده	۳۴_ منجمیه
۳۵_ وضعیه	۳۶_ فلاسفه
۳۷_ کرامیه	۳۸_ خازمیه
۳۹_ اباضیه	۴۰_ نوریه یا لوزیه
۴۱_ خشبیه	۴۲_ تغلبیه
۴۳_ قاسطیه	۴۴_ تکوینیه
۴۵_ متوسمه	۴۶_ محروقیه
۴۷_ بوستانیه	۴۸_ مفروعیه
۴۹_ نجاریه	۵۰_ خارجیه
۵۱_ شیعه	۵۲_ رافضیه
۵۳_ امامیه	۵۴_ ناوسیه
۵۵_ امیریه	۵۶_ اسمعیلیه
۵۷_ جلامده	۵۸_ حکمیه
۵۹_ لاعنیه	۶۰_ رجعیه
۶۱_ متربصه	۶۲_ قبریه

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶۳_ واقفیه
۶۴_ حشویه
۶۵_ فانیه
۶۶_ اثریه
۶۷_ مولهیه
۶۸_ مبدلیه
۶۹_ کنزیه
۷۰_ صوفیه
۷۱_ دهریه
۷۲_ شمراخیه
۷۳_ سنیه

د اسلامي درې اویا فرقو شمېر او نومونه مو چې د کلامي نورو کتابونو سر سره ورکړ یو بل سره تطابق نه لري. ځینو کې په یوه نوم او نورو کې په بل نوم وي. ځینو کې یې شمېر په یوه اندازه او نورو کې په بله اندازه وي خو په (هفتاد و سه ملت) نومي ذکر شوي کتاب کې چې راغلي زما خوښ شوی. له هغه مې په خپل سبک د جلا کتاب په حیث په خپل عبارت پښتو ژبه کې په لاندې ډول راوړل چې د هرې فرقې شمېر، نوم، د تسمیې وجه، عقیده او دلیل یې او د اهل سنت او جماعت عقیده او دلیل یې د جلا جلا ورکو عنوانونو په شکل په کې راوړی. الله تعالی دې مونږ ته او زمونږ مور او پلار او نورو مسلمانانو ته پرې مغفرت نصیب او دارینو کې ثوابونه پرې راپېرزو او راباندې ولوروي او توفیق راکړي چې په صحیح ډول له حقیقت سره موافق یې په تصنیف او تالیف توفیق راکړي. دا دی چې د هرې فرقې لنډه یادونه په لاندې ډول وړاندې کوم.

په درناوي

الحاج پروفیسور دکتور قاضي حفیظ الله بناد جبارخېل

www.meltahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلامي (درې اویا)
فرقو معرفي

۱_ جبریه :

د نوم وجه :

دوی ته د دې لپاره جبریه وایي چې وایي : افعال د بندګانو په جبر دي او انسان ته په خپلو افعالو اراده او قدرت نشته دی، او درې ډلې لري : حمیه، نجاریه، ضراریه چې اولې دوه یې وروسته راځي او ضراریه یې د ضرار بن عمر پیروان دي. دوی وایي : خدای تعالی قادر او عادل دی په دې معنا چې جاهل او عاجز نه دی او وایي : خدای تعالی غیر له خپله ده څخه بل څوک نه پېژني او وایي : خدای تعالی په شپږم حس لیدل کیدلای شي، د امامت مسئله کې وایي چې د امامت مقام ته د رسیدلو صلاحیت غیر قریشي کسان لري نو که د امامت مقام ته یو قریشي او بل نبطي داوطلب شي باید نبطي انتخاب کړو ځکه چې قدرت یې کم دی. [1] نو جبریه وایي چې بنده هیڅ قدرت نه لري.

عقیده :

جبریه عقیده لري، چې انسان په خپلو حرکاتو او سکناتو کې هیڅ اختیار نه لري، د انسانانو حرکات او سکنات په قضا او قدر پورې اړه لري نه په ارادې او اختیار پورې، بندګان قول لري نه فعل، نه خیر لري

---

[1]_ هفتاد و سه ملت ص ۱۰۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه شر، نه طاعت لري نه معصيت ځکه چې انسان حول او قوة نه لري الله تعالی حول او قوة ورکوي.[۱]

د جبریه دلیل: (لا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم) یعنې د یوه کار او عمل له اجرا کېدلو انصراف او ګرځېدل نه شته او نه د هغه په اجرا کولو قوت او توفیق شته مګر په الله تعالی دا دواړه کېږي.[۲] دوی وايي: الله تعالی په یو څیز (د مخه تر وقوع د هغه څیز) علم وربانديې نه لري.[۳]

اهل سنت او جماعت:

اهل سنت او جماعت د انسان د فعل په برخه کې داسې عقیده لري، چې: هر څه د الله تعالی په ارادې او مشیت پورې اړه لري لکن په دې ترڅ کې بندګانو ته هم یو څه اختیار شته دی. لکه د (آس) حرکت چې سواري والا، لاندې هم د ده په اختیار کې ده او هم بې اختیاره ده، که انسان ته دومره اختیار نه وي نو د شرع او امر او نواهي عبث تلقي کېږي.

د اهل سنت او جماعت دلیل:

"افحسبتم انما خلقناکم عبثا"[۴] یعني آیا ګمان کوئ چې په تحقیق سره ما تاسې عبس پیدا کړي یئ؟ دا انکاري استفهام دی یعني عبث نه

---

[۱]_ همدغه ذکر شوی مرجع ص ۱۷.

[۲]_ لاحول ولا قوة الا بالله العلی العظیم دواء من تسعة و تسعین داء ایسرها الهم (جامع الصغیر سیوطی ج ۲/ص/۲۴۳)

[۳]_ جبریه وايي: علم د خدای تعالی حادث دی نه په محل کې او وايي: خدای تعالی په هغو صفاتو نه متصف کېږي په کومو چې نور متصف کېږي. لکه علم او قدرت او جبریه وايي چې جنت او دوزخ هم فنا کېږي. (مواقف ج ۳ ص ۲۹۴)

[۴]_ المؤمنون / ۱۱۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يئ پيدا شوي، داسې د عبادت لپاره پيدا شوي يئ.

۲_ قدريه :

د نوم وجه :

قدريه فرقې ته د دې لپاره قدريه وايي چې دوی وايي د خدای تعالی تقدير په کفر او گناهو کې نه شته.[۱]

عقيده :

قدريه فرقه عقيده لري، چې هر څه مونږ کوو په خلاف د جبريه وو چې هغوی هر څه له خدای تعالی گڼي. قدريه وايي : د اختيار سررشته زمونږ په لاس ده، طاعت، معصيت، خير او شر د بندگانو فعل دی نه په قضا ده او نه په قدر او نه د بل چا په غوښتنه، د خدای تعالی خواست اراده او مشيت زمونږ په کار باندې کار نه لري، که نه نو ولې انسان په خپل عمل نيول کيږي.[۲]

دليل يې :

کل نفس بما کسبت رهينة.[۳]

حاصل يې دا دی، چې جبريه وايي هر څه دی کوي او قدريه وايي هر څه مونږ کوو، قدريه د خدای د قدرت قدرونه پېژاند په ځان غره شول او جبريه د هغه په حکمت پوه نه شول. د ده له عدل غافل شول، د جبريه وو

---

[۱]_ هفتاد و سه ملت ص ۱۸.

[۲]_ ذکر شوې مرجع ص ۱۸.

[۳]_ المدثر / ۴۱ ژباړه : هر چا چې څه کړي وي په هغه نيول کيږي حاصل دا دی، چې :

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقصد دا دی، چې رسول الله سره منازعه وکړي او د قدريه وو مقصد دا دی، چې په لا اله الا الله تمسک وکړي. [۱]

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت عقيده لري، چې وايي : مونږ نه جبريه يو او نه قدريه، بلکې ميانه حاله يو يعنې د افعالو صورت له بندګانو دی.

دليل : يو خو دا ، چې د قدريه وو په ذم کې له رسول الله صلی الله عليه وسلم روايت شوی دی، چې :

"القدريه مجوس هذه الامة" يعنې قدريه د اسلامي امت مجوس دي.

اوعلي کرم الله وجهه ويلي دي : "لا خير و لا تفويض" يعنې نه هر څه دی کوي، چې په جبر سزا د اعمالو ورکوي او نه يې هر څه د انسان په اختيار کړي دي او نه يې هر څه ورته سپارلي دي، بلکې لکه د مخه مو چې وويل : د خير او شر اندازه کوونکی دی دی، خو خدای تعالی په کفر رضا نه دی او صورت د افعالو له بندګانو دی.

۳ـ سوفسطائيه :

د نوم وجه :

سوفسطائيان د پنځمې ق م پېړۍ اواخرو کې يونان کې پيدا شول. څرنګه، چې دوی د غلبې لپاره په خپل مقابل باندې هرې وسيلې نه کار اخيست او مباحثه به يې کوله نو (سفسطايي) نوم دې ته علم شو، چې د دوی طريقه او شيوه سفسطه ونومول شوه. [۲]

۱ـ هفتاد و سه ملت ص ۱۸.

۲ـ فروغي شرح حکمت چې اروپا کې چاپ شوی ۱۷ مخ له (هفتاد و سه ملت) څخه ص ۱۹.

www.melitahrik.com 0777400116

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقيده :

سوفسطانيان عقيده لري، چې هيڅ شی وجود نه لري، خپل ځانونه او نور هر څه خيالات ګڼي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت دغه د سوفسطائيانو عقيده ردوي.

دليل : اهل سنت او جماعت وايي که په سوفسطائيانو اوبه او ډوډۍ بند کړو او دوی له تندې او ولږې چغې ووهي بيا ورته ووايو : غم مه کوئ دا ټول خوب او خيال دی هغه وخت به د اشياوو په حقيقت اعتراف وکړي.

۴ـ وجوديه :

د نوم وجه :

دوی ته ځکه وجوديه وايي، چې هر څه د خدای تعالی په واجب الوجود کې بولي.

عقيده :

وجوديه عقيده لري، چې په وجود کې بې له الله تعالی او بې د ده له افعالو بل څه نشته هر څه چې دي هغه دی دی.

دليل : الحق "الحق محسوس و الخلق مغفول، هو الاول والاخر و الظاهر و الباطن" (۱)

۱ـ يعني : حق محسوس دی او خلق غافله دی، دی (الله) اول دی او آخر دی، ظاهر دی او باطن دی هر څه چې دی دی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي خدای تعالی لطيف دی په دنيا کې په ظاهري او باطني حواسو نه احساسيږي. هغه قادر دی هر څه د ده بندګان دي. [۱]

۵_ معطليه :

د نوم سبب :

معطليه ته ځکه معطليه وايي، چې دوی خدای تعالی معطل بولي (العياذ بالله) وايي هېڅ شی پيدا کوونکي ته اړتيا نه لري ټول ځيزونه په خپله پيدا شوي دي. [۲]

عقيده :

لکه چې د معطليه د نوم د تسميې په وجه کې ورته اشاره وشوه، دوی عقيده لري، چې عالم د مخلوقات هميشه په خپله موجود و او تل به موجود وي نه د کوم يوه صانع په توګه او نه د کوم حکيم په واسطه. [۳]

دليل :

خوانده در ګوش او در و ديوار ليس فی الدار غيرنا ديار [۴]

اهل سنت او جماعت :

[۱]_ اهل سنت او جماعت وايي : دا له حقيقت ډېره لرې خبره ده، چې رازق دې مرزوق وي او عابد دې معبود، ساجد دې مسجود وي او خدای تعالی مخلوقات په تېره پيريان او انسان د خپل عبادت لپاره پيدا کړي دي او هر څه د ده مخلوق او بندګان دي لکه چې فرمايلي يې دي : " إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَوَتِ وَالأَرْضِ إِلاّ آتِي الرَّحْمَنِ عَبْداً" مريم / ۹۴. يعنې هر څه چې په ځمکه او آسمانو کې دي خدای تعالی ته رجوع کوي په بندګۍ سره.

[۲]_ هفتاد و سه ملت ص ۲۱.

[۳]_ همدغه مرجع ص ۲۱.

[۴]_ همدغه مرجع ص ۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي : د معطليه وو عقيدې ته نه تسليم کېږو ځکه چې بې مدبره د يوه مملکت پيدا کيدل او بې صانع صنع منځ ته راتلل محال او ناممکن دي، بلکې د دې جهان او د هغه جهان پيدا کوونکی او د ټول عالم (مخلوق) خالق واحد او لا شريک الله تعالی دی ځکه چې بې له معمار د تعمير جوړول امکان نه لري. د الله تعالی شته والی د ده په ذات ده او د نورو هر شي هستي او شته والی په الله تعالی ده، صفات يې د چا صفاتو ته ورته نه دي. قديم دی، د الله تعالی وجود ترکيب نه لري، ژوندی، دايم، مقتدر، متکلم، ليدونکی، اوريدونکی دی، په دغو او ذاتي صفاتو متصف دی.[1]

معطليه فرقه د شيعه فرقې ضد ده. دوی وايي د مخلوق په صفاتو بايد خدای تعالی موصوف نه شي نو بايد ونه ويل شي، چې خدای تعالی شی دی يا موجود يا ژوندی يا قادر يا عالم يا سميع يا بصير يا په مثل دد ې دی، دوی وايي په قرآن بايد توقف وکړو ونه وايو چې مخلوق دی يا غير مخلوق.[2]

خو اهل سنت او جماعت لکه د مخه مو چې وويل د دوی دا عقايد ردوي وايي : الله تعالی شی دی نه لکه نور اشيا او د نورو ذکر شويو صفاتو لرونکی دی خو د ده صفات داسې نه دي لکه د مخلوق صفات، بلکې د ده صفات داسې دي، چې د ده له شان سره ښايي.[3]

---

[1]_ هفتاد و سه ملت ص ۲۱..

[2]_ هفتاد و سه ملت ص ۲۱.

[3]_ هفتاد و سه ملت ص ۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲_ سابقیه :

د نوم کېښودلو وجه :

سابقیه ځکه ورته وایي، چې دوی هر څه سابق (پخوانی) شوی بولي وایي هر څه شوي او لیکل شوي مقرر شوي دي. اوس هماغسې چې سابق مقرر شوی هماغسې کیږي.

عقیده :

لکه چې د تسمیې په وجه کې مو ورته اشاره وکړه د سابقیه فرقه عقیده لري، چې انسانان دوه ډلې دي یوه شقي بله سعیده. نو شقي ته هیڅ نیک عمل ګټه نه رسوي او سعید ته هیڅ بد عمل زیان نه لري.[۱]

دلیل :

سابقیه دا قدسي حدیث سند نیسي : "هؤلاء فی الجنة و لا ابالی و هؤلاء فی النار و لا ابالی" یعني دا ډله په جنت کې ده زما پرې پروا نشته او دا ډله د دوزخ کې ده زما پرې پروا نشته ده.[۲]

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : د جنت نعمتونه د صالحانو د عمل په ثواب کې ورکول کیږي او د دوزخ عذابونه د کفارو او بدکارانو د اعمالو په سزا کې ورکول کیږي.

دلیل :

[۱]_ هفتاد و سه ملت ص ۲۱.

[۲]_ هفتاد و سه ملت ص ۲۱.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی فرمایلي دي : "و حور عین کامثال اللؤلؤ المکنون جزاءً بما کانوا یعملون" [۱] یعنې حور عین چې د جوړو شویو ملغلرو په څېر دی ثواب د هغو عملو د دوی دی، چې کړي یې دي او فرمایلي یې دي : "جزاءً وفاقا" [۲] یعنې موافقه له اعمالو سره یې سزا ده، چې ځنځیرونه او کړی، زولنې کفارو ته د دوی د بدو عملو له امله مقرر دي. [۳]

۷_ علی العرشیه :

نوموړو وجه :

علی العرشیه ته د دې لپاره علی العرشیه وایي، چې دوی خدای تعالی ته په عرش مقرر بولي بل ځای کې یې نه بولي.

عقیده :

علی العرشیه عقیده لري، چې د خدای تعالی قرارگاه عرش دی بل ځای نه دی، له هغه ځای هر څهویني او د هر شي په حال حاضر او قادر دی.

دلیل :

د دوی دلیل دا مبارک آیت دی "الرحمن علی العرش استوی" [۴] یعنې رحمن په عرش تکیه کړې ده، دوی وایي له همدې امله خلق په دعا کې د عرش په لوري دعا کوي. [۵]

اهل سنت او جماعت :

---

[۱] الفاطر / ۱۱.

[۲]_ الواقعه / ۲۲-۲۳.

[۳]_ هفتاد و سه ملت ص ۲۱.

[۴]_ طه / ۴.

[۵]. درې اویا ملت ص ۲۲.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي : عرش د خداى تعالى عامه بارگاه ده، چې د خلقو د حاجتو قبله ده، ځکه يې وفرمايل : "الرحمن على العرش استوى" او داسې يې ونه ويل : "الله على العرش الستوى، که نه د ځمکې او اسمانو يوه طبقه او د ټولو مخلوقاتو ذره ذره د خداى تعالى له نظره لېرې نه دى.[1]

دليل :

د خداى تعالى شته والى له عالم سره داسې دى لکه د روح له بدن سره نو هغسې چې روح د قالب په هره برخه احاطه ولري د خداى تعالى مقدس ذات ټولو ذراتو او د عالم په اجزاوو محيط دى.[2]

۸_ حلوليه :

د تسيمې وجه :

حلول د دوه جسمو اتحاد ته وايي لکه اوبه چې گلاب کې حلول وکړي. که يوه ته اشاره وشي (اوبو گلاب ته) هغه اشاره بل ته هم وي[3] او دې فرقې ته د دې لپاره حلوليه وايي، چې صوفيان وهم کوي، چې دوى ته حلول يا اتحاد حاصل شوى دى. د دې فرقې لومړني مدعيان روافض وو.[4]

عقيده :

---

[1]_ هفتاد و سه ملت ص ۲۴.

[2]_ هفتاد و سه ملت ص ۲۴.

[3]_ تعريفات جرجانى.

[4]_ فخر الدين رازي اعتقادات فرق المسلمين ص ۷۳ (هفتاد و سه ملت ص ۲۵)

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

حلولیه عقیده لري، چې زړه له جنایتو پاک او خدای تعالی سره علاقه ونیسي فراخه شي، خدای تعالی په کې نزول وکړي، چې د خدای تعالی قدرتونه تري ښکاريږي لکه معجزې او کرامات، چې له هغه بنده ثرګندیږي لکه سیند په امسا څېرول، دمړي ژوندي کول، سپوږمۍ په اشاره دوه نیمه کول او کرامات لکه په اوبو روانیدل، په لږ وخت کې اوږده فاصله وهل او داسې نور، دغه ټولې معناګانې له هغه ځایه صادریږي، چې خدای تعالی په کې نزول لري.[1]

دلیل :

و لیس فیجبتی الا الله و انا الحق[2] یعنې په جبه (زړه) کې مې غیر له الله بل څه نه شته او زه حق یم.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي د انسان زړه حد او نهایت لري او خدای تعالی بې حده او بې نهایته دی په زړه کې نه ځائیږي.

دلیل :

نو که لمر د طشت په اوبو کې ولیدل شي هیڅ عاقل به ونه وایي چې لمر له څلورم فلک طشت ته راکښوتی دی نو حلول او انتقال الله تعالی ته

---

[1] ـ هفتاد و سه ملت ص ۲۵.

[2] ـ په دې قول د بایزید بسطامي هغه قول ته اشاره ده، چې په تذکرة الاولیا د شیخ عطار طبع تهران ج ۱ ص ۱۲۹ کې یې داسې ویلي دي: سبحاني ما اعظم الشانی، و لیس فی جبتی سوی الله و انا الحق یعنی ما لره پاکي ده زما شان څومره لوی دی. په زړه کې مې بې له الله تعالی بل څوک نشته او زه حق یم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کومه لاره نه لري او هغه ورنه پاک دی. تعالی عن ذلک علوا کبیراً یعنې الله تعالی لوړ او منزه دی له دې څخه په لوړتیا سترې سره.[۱]

۹_ فثاریه :

د نومولو وجه :

فثار د عبث او بیهوده معنا لري د (غُراب) غوندې تلفظ کیږي او عربي کلمه نه شمېرل کیږي، بلکېد نورو ژبو کلمه ده اغلباً ښايي فارسي لفظ وي څرنګه چې د فثاریه و و عقیده هم بېهوده او عبث ده له دې امله په دغه نوم نومول شوی دی.[۲]

عقیده :

فثاریه فرقه عقیده لري چې : د ټولو پلار او مور ادم او حوا دي، ښځې او نر یو د بل خور او ورور دی، د دنیا مال یې د میراث په توګه ترمنځ شریک دی نر ته دوه برخې د ښځو ده یعنې نر دوه سهمه او ښځې یو سهم لري. "للذکر مثل حظ الانثیین" [۳] یعنی نر ته برخه د دوه ښځو ده.

دلیل :

د دوی دلیل د عقیدې عنوان لاندې پاس ذکر شو.

اهل سنت او جماعت :

۱_ هفتاد و سه فرقه ص ۲۲.

۲. منتهی الارب.

۳. النساء / ۱۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي : پېړۍ واوښتې، مختلف نسلونه منځ ته راغلل، خدای تعالی انبياء او رسولان ورته راولېږل، شريعتونه يې ورته راوړل، له ټولو شعبو او قبيلو يې د تقوی څښتنان غوره وګڼل.[1]

دليل :

"ياايها الناس انا خلقناکم من ذکر و انثی و جعلنا کم شعوباً و قبائل لتعارفوا ان اکرمکم عندالله اتقکم"[2] يعنی ای خلکو هرو مرو موږ پيدا کړئ له نر او ښځې او ځانګې مو جوړ کړئ چې يو بل سره وپېژنئ بېشکه د ښه کرامت والا له تاسې ځنې د الله تعالی په نزد هغه ښه تقوا لرونکی ستاسو دی.

۱۰_ مهمليه :

د نوم وجه :

مهمليه عقيده لري، چې خدای تعالی غني دی د چا د ښو يا بدو ګټه او يا تاوان نه ورته رسيږي، هر څه چې غواړئ ويې کړئ او هر ډول چې غواړئ واوسئ.

دليل :

دا قول د خدای تعالی "ياايها الناس انتم الفقراءُ الی الله والله هو الغنی الحميد"[3] يعنې ای خلکو تاسې خدای تعالی ته فقيران ياستئ او الله تعالی هم دی غني او ستايل شوی دی.

---

[1]. هفتاد و سه ملت ص ۲۲.

[2]. الحجرات / ۱۳.

[3]. الفاطر / ۱۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : سمه ده، چې اهل دنيا د خداى تعالى دربار ته فقيره ا و محتاجه ده ځکه چې ټول هغه ته عبادت کوي خو دا چې په عبادت يې ګومارلي د ښو ثواب او بدو او نافرمانۍ عذاب مقرر دى.
نو معلومه ده، چې خلک د خپل سر ښتنان نه دي مکلفيت لري په اوامرو او نواهيو موظف دي.

دليل :

"وما خلقت الجن و الانس الا ليعبدون" [1] يعني ما پېريان او انسانان نه دي پيدا کړي مګر د عبادت لپاره مې پيدا کړي دي.

۱۱_ مرجئه :

د نوم وجه :

مرجئه په دې نوم ځکه ملقبه شوي ده، چې د خپل عمل د مرتبې په تاخير عقيده لري نو (مرجؤن) د (يؤخرونه) په معنا نيسي ځکه، چې : دوى عقيده لري له ايمان سره معصيت ضرر نه لري لکه کفر سره چې طاعت نفع نه لري. [2]

عقيده :

مرجئه عقيده لي، چې هر څوک ايمان لري ګناه ورته زيان نه شي رسولاى لکه چې کفر ته هيڅ نيک عمل ګټه نه شي رسولاى. [3]

دليل :

[1]. الذاريات / ۵۶.
[2]. هفتاد و سه ملت ص ۲۷.
[3]. هفتاد و سه ملت ص ۲۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی وایي ایمان ته ګناه زیان نه رسوي.

اهل سنت او جماعت وایي :

مسلمان د خدای تعالی په اطاعت موظف او مکلف امر او نهي ته یې تسلیم دی.[۱]

دلیل :

دلیل یې دا قول د خدای تعالی دی : "واعبد ربک حتی یاتیک الیقین"[۲] یعنې خدای تعالی ته عبادت وکړه ثو دې یقین راشي، څو چې روح دې په تن کې وي طاعت او عبادت لازم دی.

۱۲_ حبیبیه :

د نوم وجه :

دې فرقې ته ځکه حبیبیه وایي، چې عقیده کې یې داسې دي : څوک چې خپل محبت خدای تعالی سره محکم کړي خپل نفس ورتې په عبادت کې منتها درجې ته ورسېږي امر او نهي ورنه رفع کیږي ځکه چې حبیب اذیت او ضرر خپل خبیب (دوست) ته نه رسوي.[۳]

لکه چې په دې نوم د تسمیې په وجه کې مو ورته اشاره وکړه، حبیبیه فرقه عقیده لري، چې : څوک د خدای تعالی په مینه مست شي عبادت ورته ساقط شي.

دلیل :

---

۱. هفتاد و سه ملت ص ۲۷.

۲. الحجر / ۹۹.

۳. هفتاد و سه ملت ص ۲۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قدسي حديث شريف کې راغلي دي: لا يزال العبد يتقرب الى بالنوافل حتى احبه فاذا احببته کنت له سمعاً و بصراً و لساناً و يداً فبى يسمع و بى يبصر و بى ينطق و بى يبطش فسقط عنه العبادة و الارکان.
[1] يعني بنده تل ما ته په نوافلو رانږدې کيږي ځو چې پر ما ګران شي نو کله چې پر ما ګران شي زه د ده غوږونه، سترګې، ژبه او لاس شم نو په ما اوري او پر ماويني او پر ما خبرې کوي او په ما رانيول کوي نو تکليف ورنه رفع (پورته) شي او اعمال ترې ساقط شي. [2]

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي: خداى تعالى سره د محبت نښه دا ده، چې د خداى تعالى د رسول متابعت وشي.

دليل :

الله تعالى فرمايلي دي: "قل ان کنتم تحبون الله فاتبعوني يحببکم الله"
[3] يعني ووايه اى محمده دوى ته، چې: که غواړئ، چې خداى تعالى درباندې ګران شي نو زما تابعداري وکړئ تاسې به په خداى تعالى ګران شي. [4]

١٣_ خوفيه:

په دې نوم د نوموړو وجه :

---

١. دا حيث په (الاتحاف السنيه فى الاحاديث القدسيه) کتاب ١٨ مخ کې راغلي چې د محمد المدني تاليف دى او په ١٣٥٨ حيدرآباد کې چاپ شوى دى. (هفتاد و سه ملت ص ٢٧).

٢. هفتاد و سه ملت ٢٨ مخ.

٣. ال عمران / ٢٩.

٤. هفتاد و سه ملت ص ٢٨.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې فرقې ته ځکه خوفيه وايي، چې: خوف د وېرې او ډار معنا لري د دوی په عقيده کې داسې دي، چې حبيب له حبيب خوف نه لري او پوره تفصيل به يې لاندې د (عقيده) عنوان لاندې راشي، له دې کبله ورته خوفيه فرقه وايي.

عقيده:

خوفيه فرقه عقيده لري، چې: څوک مومن وي هغه ته خوف نه وي ځکه چې دی حبيب (دوست) دی او دوست له دوست خوف (وېره) نه لري او له عادل پاچا هم د دوستانو وېره نه وي نو هر چا باندې، چې خدای تعالی ګران وي له هغه وېرېدل به يې له نادانۍ کم نه وي، ولې؟ دوست له دوست وو وېرېږي؟ [1]

دليل:

و ليس الخوف من الحائز الامر العادل [2]

اهل سنت او جماعت:

اهل سنت او جماعت وايي: د دين بنياد په وېره او اميد کېښودل شوی دی، چې د خوف او رجا ترمنځ به د دوه وزرو ترمنځ مرغه په څېر وي، چې دواړه وزرونه هوا کې برابر وړي. [3]

دليل:

الخوف من الله تعالی نصف العبادة يعني له خدای تعالی وېره نيم عبادت دی او الله تعالی فرمايلي دي: "و يامن مکر الله الا القوم

---

[1]. هفتاد و سه ملت ص ۲۸.

[2]. ال عمران / ۲۹.

[3]. هفتاد و سه ملت ص ۲۸.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

الکافرون" همدارنګه یې فرمایلي دي: "افامنوا مکر الله فلا یامن مکر الله الا القوم الخاسرون" [1] یعني د خدای تعالی له مکر څوک ځان په امن نه ګڼي مګر کافران، او هم یې فرمایلي دي: آیا د خدای تعالی له مکر په امن دي نو د الله له مکر څوک نه په امن کیږي مګر هغه قوم، چې زیان کاران وي.

۱۴ـ سارقیه:

د نوم د تسمیې لامل:

سارقیه فرقې ته ځکه دا نوم کېښودل شوی دی، چې د دوی عقیدې سره برابري لري او د دوی عقیده داسې ده، چې څوک د مثال په ډول لس روپۍ غلا کړي یا یې په ظلم له چا واخلي او یوه روپۍ ترې خیرات کړي. هغه د ټولو روپیو کفاره شي نو د (سارقیه) نوم چې له سرقې اخستل شوی دی او سرقه غلا ته وایي او د غلا شوي مال په برخه کې په پوره ډول عقیده لري؛ ځکه ورته دغه د (سارقیه) لقب ورکړ شوی دی.

عقیده:

پاس مو اشاره ورته وکړه، چې سارقیه طائفه عقیده لري، چې: څوک لس درهمه غلا کړي بیا له هغې یو درهم صدقه کړي نو د دغو ټولو کفاره کیږي.

دلیل:

[1]. الاعراف / ۹۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا قول د خدای تعالی "من جاء بالحسنة فله عشر امثالها" [1] یعني څوک چې یوه نیکي وکړي هغه ته په مثل د هغو لس چنده ثواب دی نو څرنګه چې له لسو درهمو د یوه درهم صدقه نیکي ده او یوه نیکي په لسو شمېر ده ځکه د لسو غلا شویو روپیو د یوې روپۍ صدقه د ټولو لسو درهمو کفاره کیږي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : حرام مال په صدقه کې نه عوض کیږي او په هیڅ ډول حرام نه قبلیږي.

دلیل :

نبي علیه السلام فرمایلي دي : "ان الله طیب لا یقبل الا الطیب" [2] یعني الله تعالی هرومرو طیب (پاک) دی، نه قبلوي مګر پاک څیز.

۱۵ـ ثنویه :

په دې نوم د نومولو وجه :

ثنویه ځکه په دې نوم ملقبه شوې ده، چې : دوی دوو ازلیینو اصحاب (څښتنان) دي چې هغه دوه څیزونه نور او ظلمت دی ځکه چې دوی نور او ظلمت دواړه قدیم بولي.

عقیده :

---

[1]. الانعام / ۱۲۱

[2]. ان الله تعالی طیب یحب الطیب، نظیف یحب النظافة، کریم یحب الکرم جواد یحب الجود فنظفوا افتینکم و لا تشبهوا بالیهود (سیوطي جامع الصفیر ج ص ۲۳۵) (هفتاد و سه ملت ص ۲۹).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثنویه عقیده لري، چې نیکي او طاعت کول له خدای تعالی څخه دی، بدي او معصیت له شیطان او یا زمونږ له نفس څخه دی.

دلیل :

دلیل یې دا قول د خدای تعالی دی : "ما اصابک من حسنة فمن الله و ما اصابک من سیئة فمن نفسک" [۱] یعني کوم ښه چې درته رسیږي هغه له الله تعالی دي او څه بدي چې درته رسیږي هغه ستا له نفس څخه دي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : قدر د خیر او شر له الله تعالی څخه دي، یعنې نیکي او بدي له ده څخه دي، طاعت او معصیت د ده په تقدیر کې دي.

دلیل :

الله تعالی فرمایلي دي : "قل لن یاتینا الا ما کتب الله لنا" [۲] یعنې ووایه : پر مونږ نه راځي مگر هغه چې الله تعالی مونږ ته لیکلي وي، نو خیر او شر کفر او اسلام، هدایت او ضلالت ټول له الله ذوالجلال دي، نو کفر او کافري د شیطان د وسوسو له امله وي او شیطان په هغه کار الله تعالی حواله کړی وي لکه چې فرمایلي یې دي : "انا ارسلنا الشیاطین علی الکافرین تؤزهم ازاً" [۳] یعني مونږ شیطانان کفارو ته لیږلي دي.

---

۱. النساء / ۸۱.
۲. التوبه / ۵۱.
۳. مریم / ۸۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲_ اتحادیه :

د نوم وجه :

د دې لپاره چې د (اتحادیه) فرقه د ډېر زهد او تقوی له کبله د خدای او بنده یو کېدلو عقیده لري ځکه ورته اتحادیه وایي.

عقیده :

اتحادیه فرقه عقیده لري، چې د انسان روح د معرفت په نور منور او صفا شي، خدایي او بندګي له منځه لاړه شي، خدای او بنده دواړه یو شي.

دلیل :

اتحادیه په دې معنا ، چې هغه شهود د هغه مطلق واحد حق وجود دی، چې د کل په ډول موجود دی نو ټول په ده پورې متحد کیږي. له دې حیث چې ټول څیزونه په خپل نفس کې متعدد او په ده پورې موجود دی نه له دې حیث چې : د ده خاص وجود دی او دا څیزونه ورپورې متحد دي ځکه چې دا ډول اتحاد محال دی.[1]

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : که اوسپنه اور کې واچول شي که هر څو سوړوالی او توروالی ترې لاړ شي سوزیدل او ویلي کیدل په کې راشي بیا هم وسپنه یو څیز دی او اور بل څیز دی. اتحادیې ترمنځ نه راځي، یا یې اتحاد ترمنځ منع وي یا یې یو له منځه لاړ شي او بل یې وي او یا یې دواړه له منځه لاړ شي. له اتحاد یې دریم څیز منځ ته راشي. په هر صورت بنفسه متعدد او یو د بل وجود پورې شته والي ته د اتحاد نوم

[1]. هفتاد و سه ملت ص ۳۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جلا حیثیت لري. [۱]

۱۷_ تناسخیه :

د نوم وجه:

په یوه بدن پورې د روح تعلق نیولو ته وايي، چې د روح او جسد ترمنځ د ذاتي تعشق او تعلقاتو له مخې ځرنګه، چې تناسخ وروسته له مفارقت په بل بدن کې بې له کومې فاصلې صورت نیسي او د تناسخیه فرقې په عقیده کې دغه صورت وجود لري، چې مخې ته به راشي له دې کبله ورته تناسخیه لقب وضع شوی دی.

عقیده :

تناسخیه فرقه عقیده لري، چې د مړي روح د ده په مناسب حال صورت کې ننوځي که نیک وي نو روح يې په جمال او حسن کمال لرونکي صورت پورې تعلق نیسي، چې خوشحاله او خلکو کې عزیز وي، د دوی په نزد همدا جنت دی او که څوک عاصي او بدکار وي روح يې په بد، قبیح او مکروه صورت کې ننوځي، په دنیا کې به ذلیل، خوار، بدبخت او نامراد وي او د دې طائفې په مذهب همدا دوزخ لرونکی وي سا يې په همدا ډول ځاروي کې ځای نیسي او که نیک خویه او فرښته صفته وي نو روح يې په بل داسې صورت کې ننوځي، چې ښکلی په مراد رسیدلی وي څو د خپل عمل مکافات وګوري او همدارنګه د باچا، یا نورو معتبرو خلکو تنعم او راحت او ارام ژوند، چې لیدل کیږي، دا د دوی د هغه عمل مکافات دی، چې د مخه تر دې يې په کوم

---

[۱]. هفتاد و سه ملت ص ۳۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدن کې رياضت او مجاهدت کړی وي او ښه بندګي يې کړې وي.

دليل :

د تناسخه فرقې دليل دا قول د خدای تعالی دی : "و ما من دابة فی الارض و طائر يطير بجناحيه الا امم امثالکم" [1]

او دا حديث شريف : قال النبی عليه السلام : "يحشر الناس علی القردة و الخنازير" [2] يعنې خلک د شاديانو او د خنزيرانو په څېره محشوريږي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي دا مذهب باطل دی کوم اصل نه لري که نه د هر چا به په ياد و، چې د مخه تر دې يې روح په کوم ډول صورت کې و، څه يې کول، بل دا، چې خدای تعالی قادر دی، چې هر صورت پيدا کوي هغه ته نوی روح ورکړي، څه حاجت دی، چې روحونه په قالبو کې ننباسي.

د اهل سنت او جماعت د تناسخيه فرقې د پورتنيو عقايدو توجيه داسې شوې ده، چې د صورت تبديلي به د قيامت په ورځ وي.

دليل :

د اهل سنت او جماعت دليل دا قول د خدای تعالی دی : "يوم تبلی السرائر فماله من قوة و لا ناصر" [3] يعنې په هغه ورځ، چې پټ څيزونه څرګند شي نو هيڅ قوه او ناصر به ورته نه وي او په دنيا کې نسخ،

---

[1]. الانعام / ۳۸ يعنې کوم خوزيدونکی او په دواړو وزرو الوتونکي نشته مګر د تاسو په شان ملتونه دي.

[2]. رک : wensinck, t, ۱۱, p ۸۲.

[3]. الطارق / ۹، ۱۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسخ، رسخ او فسخ نشته ده.[۱]

۱۸_ متصلیه :

د نوم وجه:

متصلیه فرقه ځکه په دې نوم نومول شوې ده، چې دوی د خدای تعالی او د عالم (مخلوقاتو) د اتصال عقیده لري.

عقیده :

متصلیه فرقه عقیده لري، چې خدای تعالی له عالم سره داسې متصل دی لکه اوبه چې ونې سره په ولیو، پاڼو، خاښو او نورو برخو کې متصلې وي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت دا عقیده ردوي وايي داسې عقیده جواز نه لري ځکه چې دا ډول وصف مخلوقاتو کې وي او الله تعالی ترې منزه دی.[۲]

---

[۱]. فلاسفه وايي نسخ څلور ډوله ده: نسخ، مسخ، رسخ او فسخ.

۱_ نسخ: په اجسامو، انسانانو کې وي.

۲_ مسخ: په ښارویو، بوده وو، مرغانو او ساکښو کې وي.

۳_ فسخ: د ځمکې او اوبو په خزنده وو، حشراتو کې وي. لکه: مار، لړم، کشف، چنګاښ او نور.

۴_ رسخ: د ونو او نباتاتو په ډولونو کې وي.

دوی وايي: انسان په دې څلور ډولو د خپلو درجو او مراتبو په اندازه مسخ کړی او همېشه له یوه جسد بل جسد ته ګرځي، دوی وايي رییس د دې قوم انبیاء او رسولان دي او وايي: عالم ګرځېدونکی د ورکوونکی دی، غیر له دنیا بل سرای نشته، حشر او نشر او قیامت و حساب او جنت ټول محال بولي. (هفتاد و سه ملت ص/ ۳۲).

[۲]. هفتاد و سه ملت ص ۳۲.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹_ منفصلیه :

د نوم وجه:

دا فرقه په خلاف د متصلیه خدای تعالی له عالم منفصل ګڼي ځکه ورته منفصلیه وايي او دا لقب ورته کېښودل شوی دی.

عقیده :

منفصلیه طائفه عقیده لري، چې خدای تعالی عالم (مخلوق) سره متصل نه دیله ټولو موجوداتو مبرا او منفصل دی په هیڅ ډول اتصال ورسره نه لري.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : خدای تعالی له عالم سره نه متصل دی او نه منفصل او نه دننه په عالم کې دی او نه د باندې له عالم دی او د مری له غتېو رګو نږدې دی.[۱]

۲۰_ حدودیه :

د نوم وجه:

دا نوم د دوی له عقیدې سره موافق ورباندې کېښودل شوی دی، چې عقیده یې لاندې مخې ته راځي ورته وګورئ.

عقیده :

حدودیه فرقه عقیده لري،چې د وحې له انقطاع وروسته موږ هیڅا ته کافر یا مومن نه شو ویلی که څه هم زاهد ، عابد ، قایم اللیل او صائم النهار وي.

---

[۱]. هفتاد و سه ملت ص ۳۲.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

دليل :

ځرنګه، چې د وحي دروازه بنده ده هيڅا ته هم د چا خبر نشته دی.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : حکم په ظاهر الحال کيږي.

دليل :

حديث شريف دی : "نحن نحکم بالظاهر والله يتولی السرائر" [۱] يعني مونږ په ظاهر حکم کوو او د پټو سرائرو څښتن الله تعالی دی. د مؤمن نښې دا دی، چې په وعده وفا کوي، رښتيا وايي، امانت کې خيانت نه کوي، دا مطالب د حديث شريف مضمون دی، چې اتفاق ورباندې شوی دی او داسې پېل کيږي (المؤمن، من انجاز وعده ...) مومن هغه دی، چې په وعده وفا کوي...

۲۱_ فارقيه :

د نوم وجه :

فارقيه طائفه ايمان او علم يو بل نه جلا ګڼي ځکه ورته فارقيه لقب وضع شوی دی.

عقيده :

فارقيه وايي : علم غير له ايمان او ايمان غير له علم دی د دوی په نزد کېدای شي چې يو څوک ايمان ولري او علم ونه لري يا څوک علم ولري او ايمان ونه لري ځکه چې په لاندې ذکر شوي مبارک ايت کې معطوف عليه (مالکتاب)غير له عطف (ولا ايمان) ګڼي.

---

۱. تبصرة العوام ص ۱۳۸، احياء العلوم غزالی ج ص ۱۵۱ (هفتاد و سه ملت ص ۳۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلیل :

د دې فرقې دلیل دا دی، چې الله تعالی فرمایلي دي : "ما کنت تدری ما الکتاب ولا الایمان" [۱] د دوی په نزد کېدای شي یو څوک علم ولري او ایمان ونه لري یا ایمان ولري او علم ونه لري ځکه چې دوی په پاسني مبارک آیت کې یې له (کتاب) (علم) مراد کړی او د (ماالکتاب ولا الایمان) جمله کې معطوف غیر له معطوف علیه ګڼي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : په ذکر شوي ایت کې عطف د بعضي دی په کل باندې چې ایمان بعضي دی له کتاب ځنې نو هر چېرته چې علم وي په یقین سره ایمان هم ورسره وي خو دا چې لازم نه دي، چې وجود د بعضي سره وجود د کل دې هم وي له دې امله لازم نه دی، چې ایمان لرونکی دې علم هم ولري، او ذکر شوی ایت کې د ایمان افراد چې پسې له کتاب ذکر شوي دي هغه د ایمان د فضیلت لپاره دی. لکه دې ایت کې (من کان عدواً لله و ملئکته و رسله وجبریل و میکال) د جبریل او میکائیل جلاوالی له ملائکو د ایمان د فضیلت لپاره دی.

۲۲ _ منکریه :

د نوم وجه:

دغه فرقه له شفاعت منکره ده ځکه ورته منکریه وایي، بنایي د دې طایفې نوم (میلیه) وي چې قیامت کې له شفاعت مکنر دی وایي :

---

[۱]. الشوری / ۵۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شفاعت (میل) دي او میل په قیامت کې نه وي.[1]

عقیده :

منکریه وایي : د قیامت په ورځ به شفاعت نه وي ځکه چې ګنهګار مستحق د سزا دی که خدای تعالی د چا شفاعت ورته قبول کړي جور او میل ثابتیږي او دا معنی خدای تعالی ته روانه ده.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : شفاعت حق دی او د هغه چا شفاعت کیږي، چې په هغه کې یې رضا وي.

دلیل :

الله تعالی فرمایلي دي : "ولا یشفعون الا لمن ارتضی"[2] یعني شفاعت نه کوي مګر د هغه چا چې د شفاعت رضا یې ورته شوی وي.

۲۳ _ شیطانیه

د نوم وجه:

شیطانیه فرقه عقیده لري، چې خدای تعالی شیطان نه دی پیدا کړی.

دلیل :

شیطانیه ډله د خپلې عقیدې دلیل داسې وړاندې کوي : خدای تعالی شیطان نه دی پیدا کړی ځکه چې که ووایو چې خدای تعالی شیطان پیدا کړی دی نو لازمیږي، چې خدای تعالی په کفر د کافرانو او معصیت د ګناه ګارانو راضي دی. (العیاذ بالله) حال دا چې : خدای

[1]. الفرق المفترقه ص ۹۲ (هفتاد و سه ملت ص ۳۳).

[2]. الانبیاء / ۲۸-۲۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعالی د چا په کفر راضي نه دی لکه چې فرمایلي یې دي:
"ولا یرضی لعباده الکفر" [۱] یعنې خدای تعالی د خپلو بندګانو په کفر راضي نه دی.

اهل سنت او جماعت:

اهل سنت او جماعت وایي: د شیطانیه وو دا عقیده، چې خدای تعالی شیطان نه دی پیدا کړی موجه نه ده؛ ځکه چې له یوې خوا که ذکر شوی ایت داسې توجیه شي چې: شیطان په خپله وجود نه لري بې مسمی او بې معمی په خبر لفظ دی لکه چې د سیمرغ نوم شته او د ده نښنه هم نه شته او په دې سړی کفر ته ووځي ځکه چې خدای تعالی په قرآن کریم کې ډېر ځلې شیطان یاد کړی، چې داسې یې وویل او داسې یې وکړل نو انکار ورنه کفر دی. له بلې خوا که داسې توجیه شي چې: شیطان موجود دی او په خپله منځته راغلی، خدای تعالی نه دی پیدا کړی نو لازمیږي چې خدای تعالی دې په خپله پادشاهۍ او وحدانیت کې شریک کړي او دا هم کفر دی او ګمراهي او احمقي او جهالت دی.

۲۴ـ معتزلیه

د نوم وجه:

معزلیه د واصل بن عطا البصري پیروان دي، دی لومړی د عبدالله بن محمد الحنفیه شاګرد و ځکه ورته (حنفیه) هم وایي، د دې لپاره چې د عبدالملک بن مروان په وخت کې یې حسن بصري نه هم تحصیل کاوه. یوه ورځ څوک حسن بصري ته ورغی ورته یې وویل: یوه ډله خوارج د

---

۱. هفتاد و سه ملت ص ۱۰۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کبايرو مرتکب کافر بولي او بله ډله مرجئه کبيره ګناه د ايمان مبطله نه بولي د چا خبره صحيح ده؟ واصل د مخه تر هغه چې حسن خبره وکړي د پوښتنې کوونکي په ځواب کې وويل : زه د کبيره ګناه مرتکب ته مطلق مؤمن نه وايم او مطلق کافر يې هم نه ګڼم. دی د کفر او ايمان ترمنځه دی فاسق دی او جيګ شو د درس له مجلس ووت د مسجد ستنې ته يې شا ولګوله څه يې چې د هغه سړي په ځواب کې ويلي و په هغې خبرې ودريد. حسن وويل : اعتزل عنا واصل يعني واصل له مونږ ګوښه شو. له هغه وخته د معتزليه نوم دوی ته پاتې شو نو د واصل پيروانو ته معتزليه وايي.[1] دوی چې د بنده افعال ورته نسبتوي او ځانو ته يې د (اصحاب عدل و التوحيد) لقب ورکړی دی.[2]

عقيده :

معتزليه عقيده لري چې خير د خدای تعالی تقدير باندې وي او شر يې په تقدير سره نه وي ځکه که شر د ده په تقدير وي نو بنده څه ملامتي لري، چې په عذاب اخته کيږي؟ نو که عذاب ورکولی شي ظلم او بې عدالتي به وي. حال دا چې خدای تعالی له ظلم او بې عدالتۍ پاک دی. دوی په وجوب اصلح او نفي د صفاتو د قدم په نفي قول کوي، قدم خاص د خدای تعالی وصف بولي د نورو صفاتو قدم يې نفي کوي، کلام يې مخلوق او محدث ګڼي، وايي دی په آخرت کې هم نه ليدل کيږي، حسن او قبح عقلي بولي او په خدای تعالی خپلو افعالو کې د حکمت او مصلحت رعايت، مطيع او تائب ته ثواب او کبيره ګناه

---

[1] ـ هفتاد و سه ملت ص ۱۰۰.

[2] ـ هفتاد و سه فرقه ص ۱۰۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوونکو ته عذاب واجب گڼي.[1]

دلیل :

الله تعالی فرمایلي دي : و ما ربک بظلام للعبید.[2]

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي خدای تعالی ته جائز دي چې په خپل ملک کې هر ډول تصرف کوي او د مالک تصرف په خپل ملک کې ظلم نه ګڼل کیږي، ځمکه آسمانونه او څه چې په کې دي ټول د خدای تعالی په ملکیت کې دي هیڅوک ورسره شرکت په کې نه لري.

دلیل :

الله تعالی فرمایلي دي : په ځمکه او آسمانونو کې هر څه د الله تعالی دي څه چې په نفسو کې پټوي یا یې څرګندوي الله تعالی به په هغو ورسره حساب وکړي.

۲۵_ کیسانیه

د نوم وجه:

دوی په کیسانیه ځکه ملقب شوي دي، چې دوی د (کیسان) ملګري دي او کیسان د علي رضي الله عنه غلام و چې له محمد بن الحنیفه بن علي بن ابي طالب یې علوم زده کړي و دوی څلور ډلې دي : مختاریه، هاشمیه، بیانیه، رزامیه.[3]

۱_ سرح مواقف ص ۲۵۲ (هفتاد و سه ملت ص ۳۴)

[2]_ فصلت / ۴۲. یعني خدای تعالی په بندګانو ظلم کوونکی نه دی.

[3]_ هفتاد و سه ملت ص ۱۱۳ – مختاریه : د مختار بن ابو عبید ثقفي پیروان دي چې د مخه تر هغه د عبدالله بن زبیر پیروان و پس له هغه شیعې او کیساني شول، د محمد بن حنفیه

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقیده :

کیسانیه عقیده لري، چې وايي : نه پوهیږو دا افعال اقوال زمونږ دي که له خدای تعالی دي او نه پوهیږو چې عاقبت د بندګانو ثواب دی که عذاب؟

دلیل :

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : اقوال او افعال انسان کوي او خالق یې الله تعالی دی.

دلیل:

الله تعالی فرمايلي دي: ((والله خلقکم و ماتعلمون)) [1] یعنې الله تعالی

امامت ته یې دعوت کاو، د حسین رض قاتلانو او د هغو له ملګرو یې کربلا کې غچ واخیست او اکثره یې ووژل اخر ته په خپله د مصعب بن زبیر په لاس ووژل شو. هاشمیه : د ابو هاشم محمد بن الحنفیه اتباع دي، چې شام کې تېر شوی دی او د محمد بن علي عبدالله بن عباس فرقه یې خپل جانشین کړی دی. رزامیه : د رزام بن رزم اتباع دي، چې ویل یې امامت له علي رضي الله عنه محمد بن حنفیه ته ورسید او له هغه یې زوی ابو هاشم ته او له هغه علي بن عبدالله بن عباس ته په وصیت د ابو هاشم رسیدلی دی. اوس له علي د هغه زوی محمد ته او پس له زوی یې ابراهیم ملقب په امام ته رسیدلی او امام شوی دی، چې ابو مسلم خراساني خلق ده ته دعوتول، دغه فرقه پس له ابراهیم، ابو مسلم امام ګڼي او وايي چې د خدای روح په ده کې حلول کړی دی. (هفتاد و سه ملت ص ۱۱۴). بیانیه : د بیان بن سمعان اتباع دي. ده دعوی کړې وه چې امامت له ابوهاشم ده ته پاتې دی، دی په تشبیه، تناسخ او حلول قایل و، ویل یې الهي جزء د علي رضي الله عنه په جسد کې حلول کړی دی، چې په دغه قوت په غیب عالم او د خیبر دروازې په وېستلو موفق شو. بیا یې دعوی کړې ده چې هغه الهي جزء په خپله ده (بیان) کې هم حلول کړی دی او د الوهیت مقام ته رسیدلی دی. د دغو خبرو په سر بالاخره خالد بن عبدالله بن یزید القسری بیان وواژه. (هفتاد و سه ملت ص ۱۱۴).

[1] _ الصافات / ۹۲.

www.melitahrik.com 0777 400 115

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسې پيدا کړي يې او پيدا کړي يې دي عملونه ستاسو.

۲۲_ وهميه

د نوم وجه:

وهميات هغه کاذبې قضايا دي چې په غير محسوسو امورو کې په هغو وهم حکم کوي لکه حکم پردی چې له عالم ما وراء لا يتناهي قضا ده او له دې جوړ شوي قياس ته سفسطه وايي.[۱] له دې کبله دوی ته وهميه وايي.

www.melitahrik.com 0777 400 116

عقيده :

د وهميه وو عقيده ده، چې: د انسانانو اقوال او افعال عارضي دي، ذات او بقا نه لري، نو گفتار او کردار يې وهم دی او وهم حساب او کتاب نه لري او د ثواب او عقاب تصور په وهم جهل دی.

دليل :

کوم دليل يې په نظر رانه غی.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي: له حساب او کتاب انکار کفر دی.

دليل :

خدای تعالی فرمايلي دي: ((و اما من اوتی کتابه بيمينه يحاسب حسابا يسيراً))[۲] يعني او هر چا ته چې عملنامه يې په ښي لاس ورکړ

---

[۱]_ هفتاد و سه ملت ص ۳۵.

[۲]_ الانشقاق / ۷،۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي اسانه حساب به ورسره وشي، نو په دې ايت چې حساب او کتاب ثابت دی ځکه يې انکار کفر دی.

۲۷_ بکريه

د نوم وجه:

ځرنګه چې د بکريه فکر د بکر بن اخت عبدالواحد بن زيد (زياد) اتباع دي، چې د جبريه له فرقو وو ځکه ورته بکريه وايي.[۱]

عقيده :

بکريه فرقه عقيده لري، چې: څوک زيات علم وکړي په تدريسي څېړنو او مطالعه بوخت وي، د علم د حصول لپاره نو د عبادت تکليف ورباندې نشته او د خپل ضرورت په اندازه د خلکو په مال کې شريک دي، هر څوک چې منع کوي ظالم دي ځکه چې علماء خپل عمر د شرعي علومو په زده کولو کې تېر کړي دی او د نبوت ميراث يې ترلاسه کړی دی. که د مال په حاصلولو کې يې عمر تېر کړی وای. ټول جهان به جهل نيولی وای او شرعي علوم به له منځه تللي وای او نړۍ به کفر نيولې وه نو علماوو چې محمدي دين اقامه کړی د دوی کفاف په امت لازم او واجب دي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي: د هر چا چې علم زياد شي بايد لا ډېر عبادات او رياضت وکړي، ځکه چې علم د وېرې او تواضع سبب دی.

دليل :

۱_ هفتاد و سه ملت ص ۳۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی فرمایلي دي : ((انما یخشی الله من عباده العلماء)) [1] یعني همدا خبره ده چې له خدای تعالی علما وېرېږي، دا فرقه په دې تلاوت شوي ایت کې (الله) په رفع او (علماء) په نصب وایي او (یخشی) د تعظیم په معنی اخلي.

۲۸_ راوندیه

راوندیه فرقه د (هفتاد و سه ملت) کتاب ص ۳۲ کې د ملحد معتزلی ابن الراوندي پیروان بلل ځکه ورته (راوندیه) ویل کیږي.

عقاید :

راوندیه فرقه عقیده لري، چې په ټولو آسماني کتابو او صحیفو عمل کول حق دی، باید ونه وایو چې منسوخ دی.

دلیل :

دلیل یې دا دی، چې : دوی وایي نسخ د ندامت نښه ده، لکه چې خدای تعالی حکم کړی وي بیا پرې پښېمانه شوی وي او منسوخ کړی یې وي یا دا چې یو ځلې یې حکم کړی وي بیا پوه شوی وي، چې هغه کې مصلحت نشته او منسوخ کړی یې وي نو په دې ټولو ډولو معنا کول او توجیه کول نه ښایي نو ثابته ده، چې ټول آسماني کتابونه او صحیفې د خدای تعالی کلام دی او حکم یې پرځای دی.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : د خدای تعالی احکام د بنده ګانو د مصالحو تابع دی، پخواني کتابونه پخوانیو امتو ته او د محمد صلی

---

[1] _ الفاطر / ۲۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله علیه وسلم امت مصلحت د قرآن په حکمونو کې اراده شوی دی لکه شپه چې راشي تیاره شي. سپوږمۍ، ستوری (زهره، مشتري، عطارد) او نور هر یو ستوری جلا جلا ښکلا او خصوصیات او حکمونه لري خو لمر چې پرې راوخېژي ورځ شي د هر ستوري دولت سرته ورسیږي او د لمر دولت پیل شي دا رنګه هر رسول په خپل وخت کې د آسمان د ستوري په څېر و خو چې د محمد صلی الله علیه وسلم د رسالت لمر راوخوت د ټولو پخوانیو شرایعو په ځای چې قرآن مجید نازل شو او په پخوانیو شرایعو یې شمولیت درلود له دې امله پخواني آسماني کتابونه او صحیفې یې منسوخ کړې او له هغې غوره، بې تحریفه احکام قرآن کریم کې راغلل.

دلیل :

خدای تعالی په قرآن کریم کې فرمایلي دي (وما ننسخ من آیة او ننسها نات بخیر منها او مثلها)[1] یعني هغه آیت له ایاتو چې منسوخوو او یا یې هېروو تر هغه غوره یا په مثل د هغه راوړو.

۲۹_ مشبهه

د نوم وجه:

دې فرقې ته د دې لپاره مشبهه وايي چې دوی الله تعالی مخلوقاتو سره تشبیه کوي ځینې د دې فرقې شیعه وو کې غلاة مشبه دي لکه سبئیه، بیانیه و مغیریه چې په تجسیم، حرکه، انتقال او اجسامو کې په حلول

[1]. البقره / ۱۰۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قایل دي. (شرح مواقف ص ۲۹۴) [1]

عقیده :

مشبهه عقیده لري، چې خدای تعالی د انسان غونډي ښکلي بڼه لري، د عرش په قبله ناست دی، او د عرش ملکي له عرش ګرد چاپېره ورته صف په صف ولاړې دي.

دلیل :

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي : ان الله تعالی خلق ادم علی صورته. (سیوطي جامع الصغیر، ج۱ ، ص ۵۳۲) [2] یعنې خدای تعالی ادم په خپله بڼه پیدا کړی دی.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي د مشبه عقیده سمه او ټیک نه ده او دلایل یې ردوي.

دلیل :

د اهل سنت او جماعت دلایل داسې دي چې وایي په ذکر شوي حدیث کې د (صورت) ضمیر ادم ته راجع دی معنی یې داسې کیږي چې : ادم یې د ادم په صورت پیدا کړ نه د بل څیز په صورت، د دې لپاره چې مخکې د ادم له پیدا ایښت د ادم په شکل څوک نه وو او نه یې د مثل او مشابه تصور کیده. لکه چې الله تعالی فرمایلي دي : ((لیس کمثله شیء و هو السمیع البصیر)) د ده په مثل یو شی هم نشته او همدی ښه

---

[1]. هفتاد و سه ملت / ص ۳۸.

[2]. همدا مرجع ص ۳۹ داسې هم روایت شوی دی : خلق الله ادم علی صورته و طوله ستون ذراعاً الخ (سیوطي جامع الصغیر ج۱ ص۵۳۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوریدونکی او لیدونکی دی.

۳۰_ جهمیه

د نوم وجه:

جهمیه په دې نوم د دې لپاره نومول شوی دی، چې دوی د جهم بن صفوان پیروان دي چې په ۱۲۸ هـ کې نصر بن سیار له سردارانو څخه د سلم بن احوزمازنی د خراسان فرمانفرما په لاس ووژل شو. (اک، تاریخ مذاهب اسلام ص ۲۱۲)[1]

عقیده:

دوی عقیده لري چې: څه شي ته د بني ادم وهم رسیږي او فهم یې چې د هر څه ادراک کوي هغه مخلوق وي او خدای تعالی په وهم کې نه راځي نو هر څوک چې د خدای تعالی د پېژندنې په برخه کې وایي چې ما ته معرفت د الله حاصل دی د جهمیه وو په نزد کافر دی.

دلیل:

د دوی دلیل دا حدیث شریف دی: ... کل الناس فی ذات الله حمقی)[2]
یعني ټول بني آدم د خدای تعالی د ذات په پیژندنه کې احمق او ناپوه دي.

اهل سنت او جماعت:

---

[1]. هفتاد و سه ملت، ص ۳۹.

[2]. الفرقان / ۴۷، الم تر الی ربک کیف مدالظل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي : مسلماً خدای تعالی پـه وهـم، فهـم او عقـل کې نه راځي خو که بنده وغواړي چې هغه ومومي لـه انـوارو يـې يـو نـور په عقل وپېژني.

دليل :

((الله نـور السـموات والارض، والله لـو لا ماهتـدينا)) يعنـې الله تعـالی د ځمکې او اسمانو نور (رڼا) ده او کـه د الله تعالی هدايت نـه وې مـونږ بـه هدايت نه وای موندلای.

د جهميه وو د دليل رد :

که څوک ووايي چې هر څيز ته د انسان فهم ورسيږي هغه مخلوق وي نـو هيڅ عاقل ته به دليل نه وي چې ذات د خدای تعالی ثابت کړي حال دا چې الله تعـالی فرمـايلي دي : ((الـم تـر کيـف مـد الظـل)) [1] يعنـې ودې نـه ليده چې څرنګه يې سوری اوږد کړی دی.

---

[1]. المؤمنون / ۱۴.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۱_ زنادقیه

د نوم وجه:

په دې نوم ځکه نومول شوی دی، چې د زندقانو عقیده لري.

عقیده :

دوی عقیده لري چې دغه شي ادراک چې نه کیږي هغه خدای نه دی او ځوک چې په کې خبرې کوي هغه یې خپل خیالات دي.

دلیل :

دلیل یې ونه لیدل شو.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : د دې کلمو د باطن سر کفر ته رسیږي، خامخا زندیق په ظاهر مسلمان او په باطن کافر وي.

دلیل :

په هره زمانه کې یو شمیر بني ادم وي چې له کاهلۍ یې بې دیني خوښه کړې وي او له هر څه منکر وي، د قرامطه، زنادقه او بااختیانو خبره د صانع (خدای تعالی) په نفي کې سره یوه ده (بیان الادیان ص ۲۱) اک، الفرق المفترقه ص ۹۵) [۱]

۳۲_ مترفیه

د نوم وجه:

مترف په لغت کې په ناز او نعمت روزلي او پالل شوي ته وایي، دغه ډله هم چې ځانونه د خدای تعالی مېلمانه او د پالنې مستحق ګڼي ځکه

---

[۱]. هفتاد و سه ملت ص ۴۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته (مترفیه) وایي. عرب وایي: ترف: یعنې په نعمتو او ارامۍ یې ژوند وکړ. (منتهي الارب)[1]

عقیده:

مترفیه عقیده لري چې: بني ادم دد نیا کور ته په دعوت کې مېلمانه دي، دنیا له شرق تر غرب پورې د خدای تعالی مېلمستون دی. د نعمتو دسترخوان یې پرې غړولی دی او ټولو مخلوقاتو ته پرې روزي حواله شوې ده. روزي ورباندې خوري، لکه چې لوخ راغلي لوخ ورنه ځي، ټول د خدای تعالی میلمانه دي، نو دا لرې خبرې دي چې د نعمتو حساب یا عتاب وکړي.

دلیل:

د مترفیه وو دلیل دا حدیث دی: ((الناس اضیاف الله تعالی))[2] یعنې بني ادم د خدای تعالی میلمانه دي.

اهل سنت او جماعت:

اهل سنت او جماعت وایي: څوک چې د خدای تعالی د نعمتو شکر او رعایت ونه کړي هرو مرو عتاب لاندې راځي. حلالو باندې حساب او حرامو باندې عذاب وي او په قیامت کې د نعمتو له خوندونو پوښتنه کیږي.

دلیل:

الله تعالی فرمایلي دي: ((ثم لتسئلن یومئذٍ عن النعیم))[3] یعنې بیا به

---

[1]. هفتاد و سه ملت ص ۴۰.

[2]. هفتاد و سه ملت ص ۴۰.

[3]. التکاثر / ۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قیامت کې هرو مرو د نعمتونو په هکله وپوښتیدل شئ.

۳۳_ ملاحده

د نوم وجه:

ملاحده لقب دی چې اسماعیلیه وو ته مخالفانو ورکړی پوره تفصیل یې د جوینی جهان کشای تاریخ دریم جلد کې راغلی چې اصلاً ملاحده څوک دي او د الحاد مذهب له کوم ځای پیدا شو، په دې کتاب یې مرحوم قزویني تصحیح کړې ده. (الفرق الفترقه من ۱۰۰) [۱]

عقیده :

ملاحده وایي: انسان له نطفې او نطفه له وینې او وینه له حیواني او نباتي خوراکونو منځته راغلې ده او د حیوان اصل له نبات او د نبات اصل له خاورو، باد، اوبو او اور دی، چې د انسان په وجود کې یې څلور طبع (یخني، ګرمي، لوندوالی او وچوالی (خوشکي او تري) منځته راوړی دی او تر څو چې د دې طبایعو ترمنځ د مزاج اعتدال وي سلامتیا او ژوند باقي وي او کله چې فساد په کې پیدا شي هلاک او معدوم شي او د معدوم اعاده محال ده نو له قیامت، حشر او نشر، جنت او دوزخ انکار کوي (نعوذ بالله من ذلک).

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي: طبایع او ارکان تدبیر دي او ټول تقدیر ته تسخیر دي، د پنځو حواسو پیدا کوونکی خدای تعالی دی، د شپږو

---

[۱]. هفتاد و سه ملت ص ۴۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهتو جوړونکی خدای تعالی دی، اووه اسمانونه او اووه ځمکې یې پیدا کړي، ستوري او داسې نور عجایب یې ایجاد کړي دي، یوه ته یې داسې خطاب ونه کړ چې ((وصورکم فاحسن صورکم)) یعنې پیدا مې کړلئ نو ستاسې صورت مو ډېر ښه جوړ کړ، او ځانته یې دیوه موجود په پیدا کېدو داسې ثنا ونه ویله کومه چې د بني ادم په پیدا کیدلو یې داسې وویله: ((فتبارک الله احسن الخالقین)) [1] یعنې مبارک دی الله چې ښه د پیدا کوونکو دی.

حاصل دا چې ملاحده فرقه ځان (جسد) او روح یو ګڼي داسې چې د یوه له هلاک د هغه بل د هلاک تصور کوي. حال دا چې روح عین ژوندی دی روح ته مرګ نه وي، روح لکه مرغه او قالب (جسد) لکه قفس داسې دی یا روح لکه توره او قالب یې لکه تېکي داسې دی د تیکي او قفس له ماتېدو د تورې او مرغه څه باک دی که قالب د اوبو او خاورو کور خراب شي روح بل کور ته نقل کوي لکه چې په حدیث شریف کې راغلي :

((المؤمنون لا یموتون ولکن ینقلبون من دار الی دار)) [2] یعنې مؤمنان نه مري لکن له یوه کور بل کور ته اوړي، د ملاحده وو فرقه صورت ویني او له معنی خبر نه دي، د زړه سترګې یې نه دي غړیدلې لکه چې الله تعالی فرمایلي دي: ((فانها لا تعمی الابصار ولکن تعمی القلوب التی فی الصدور)) [3] یعنې نو خبره دا ده چې سترګې یې ړندې نه دي لکن

---

[1]. المؤمن / ۶۴.

[2]. مفتاح کنو السنة ص ۴۸۸.

[3]. الحج / ۴۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړونه يې چې سينو کې دي، نه ويني، دوی د بدن له فنا پسې د روح له بقا منکر دي، او حديث شريف کې راغلي دي ((و ليس الموت عدما حتى تظن انک اذا مت عدمت صفاتک ولکن يبقى الروح على ما كان عليه من العلم والجهل)) [1] يعنې مرګ له منځه تلونکی نه دی ځوک چې مړ شي جسماني صفات يې عدم کيږي لکن روح باقي پاتې کيږي. په هغه ډول چې که عالم و، له علم سره، او که جاهل و، له جهل سره مصاحب وي او روح د عالم او جاهل نه مري او فنا نه لري، او بل حديث شريف کې راغلي دي: ((ارواح الشهداء فى حواصل الطيور خضرٍ ترد انهار الجنة و بالليل ياوى الى قناديل تحت العرش)) [2] يعنې د شهداوو ارواح د شنو مرغانو په جوجورو کې وي د ورځې جنتو ته ځي او د شپې عرش لاندې قنديلونو ته ځي، او خدای تعالى فرمايلي دي: ((ولا تقولوا لمن يقتل فى سبيل الله اموات بل احياء و لكن لا تشعرون)) [3] يعنې ځوک چې د خدای تعالى په لار کې ووژل شي هغو ته مړه مه وايئ بلکې ژوندي دي خو تاسې پرې شعور نه لرئ. په دې مبارک ايت کې الله تعالى نهي فرمايلې ده چې ځوک د خدای په لار کې ووژل شي هغو ته مړه مه وايئ لکن دوی ژوندي دي خو تاسې پرې نه پوهيږئ.

۳۴_ منجميه

د نوم وجه: ځرنګه چې د منجميه عقيده په ستورو ډېره ده ځکه ورته

---

[1]. تخريج يې تراوسه نه دی شوی.
[2]. Wensinck. T۱۱, p,۴۰۱۳۱۸۵.
[3]. البقره / ۱۴۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

منجمیه وایي.[1]

عقیده :

منجمیه عقیده لري چې اووه ستوري پلارونه دي او څلور عناصر (خاوري، باد، اوبه او اور) مورګاني دي، د دوی درې زامن دي (معادن، نبات او حیوانات) او د عالم هر څهٔ (باد، باران، یخني، ګرمي، فراخي، تنګي، فتنه، شور او شر، امن او امان، صحت او مرض، ژوند او مرګ له افلاک او ستورو صادرېږي، د صورتو د جوړولو او ورانولو، د اجتماع او افتراق نقاش او تمثال سوري دي. تثلیث[2]، تربیع[3]، تسدیس[4]، اوج[5]، حفیض او بروج چې ځیني خاکي دي او ځیني بادي، ځیني ابي (د اوبو) دي او ځیني اتشي (د اور) مذکر او مونث دي، او وایي: دغه افلاک او انجم طلسم دی پیدا کیږي او فنا کیږي، چې فنا شي بېرته نه راځي.

دلیل : دلیل یې ونه لیدل شو.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : د نجومیانو دغه نظر قاصر دی ځکه چې افلاک او ستوري طبایع او عناصر ټول خدای تعالی د (کن) په امر

---

[1]. هفتاد و سه ملت ص ۴۳.

[2]. یو ستوری د بل ستوري څلورم برج کې واقع کیدل چې د فلک ثلث دی تثلیث بولي. (همدا ذکر شوی مرجع ۴۳مخ)

[3]. په څلورمې خانې د ستورو کتنه یو بل سره (ذکر شوي مرجع او مخ)

[4]. د بل ستوري په دویم برج کې د کوم یوه ستوري واقع کیدل.

[5]. اوج د حفیض ضد دی او هغه د ستوري لومړی درجې ته وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

باندې په حرکت راوستي دي، ژرنده بې اوبو نه ګرځي، شپه او ورځ، لمر او سپوږمۍ او ستوري د حق د امر منونکي او فرمان قبلوونکي دي لکه چې خدای تعالی فرمايلي دي: ((و سخرلكم الليل و النهار والشمس و القمر و النجوم مسخرات بامره))[1] يعنې تاسو ته مې شپه او ورځ، لمر او سپوږمۍ او ستوري په خپل امر مسخر کړي دي.

۳۵_ وضعيه

د نوموړو وجه:

عقيده:

دوی رسولان او انبياء دنړۍ ډېر بزرګان، عاقلان او زښت زيات پوهان او حکميان بولي، وايي چې هغوی په خلکو د شفقت لپاره قوانين او قاعدې وضع کړې نوم پرې شريعت کېښود، او ويې ويل چې دا د خدای تعالی کلام دی ترڅو چې د خلکو په زړو کې موثر ځای ونيسي، مګر د ځمکې او سيدونکي چېرته او اسمان چېرته چې دوی ته ترې پيغام راشي.

دليل:

ضعيه فرقه داسې دليل وړاندې کوي چې لمر اووه ځلې اووه زره فرسنګه په اووه زره فرسنګه کې دی او ځمکه د ژرندې له څو پلو د هغه په نسبت زياته نه ښکاري او همدارنګه د اسمان په څنګ کې هم ځمکه مختصره او وړه ده، اوس بايد قياس شي چې ادميانو ته څه وزن دی چې له اسمان ورته حکم راشي، امر او نهي معقول نه راځي او فهم کې

---

[1] النحل / ۱۲.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه ځاییږي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي: د سترګي غړی ډېر وړکې او حقير دي، انسان دقدر قيمت او راى لـه مخې دواړه جهانه دي، پـه قدسي حديث کې راغلي دي : ((قال الله تعالى خلقت العالم لکم و خلقتکم لاجلی)) [۱] يعني الله تعالى فرمايلي دي : عالم مې تاسو ته پيدا کړ او تاسې مې د ځان لپاره پيدا کړئ، بل دا چې : د قرآن مجيد فصاحت د عرپو بلغا ګونګيان کړل، د يوه سورت په يوه ايت يې ورسره معارضه وکړه ټولو د عجز سر د ناپوهی په ګريوان کې ښکته واچاو لکه چې فرمايلي يې دي : ((و ان کنتم فی ريب مما نزلنا علی عبدنا فاتوا بسورة من مثله ...)) [۲] يعني که تاسې په هغه کتاب چې په خپل بنده مې نازل کړی شک کې ياستئ نو په مثل د هغه يو سورت راوړئ، او فرمايلي يې دي : ((فلياتوا بحديث مثله)) [۳] يعني نو راوړئ په مثل د هغه يو خبره، ټول لـه مقابلې پاتې شول او محمد صلی الله عليه وسلم په ټولو اديانو چې د عالم په اوو اقليمو کې وو غالب شو، ناچاره ځينې مسلمانان شول او ځينو عاجزی نه جزيه ومنله او مؤمنانو ته يې پناه وروړه. لکه چې الله تعالى فرمايلي دي: ((ليظهره على الدين کله و لو کره المشرکون)) [۴] يعني چې په نورو ټولو اديانو څرګند غالب شي که څه هم دا کار د

---

[۱]. فتودات مکيه ج ۳ ص ۱۲۳.

[۲]. البقره / ۲۱..

[۳]. الطور/ ۳۴.

[۴]. الصف / ۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشرکانو بد ایسي، بل دا چې زیرک خلق قرآن کریم کې فکر کوي، د غیب خبرونه په کې زیاتویني لکه چې د روم له فتح مخکې دا سې زیری پیغمبر علیه السلام ته شوی (الم، غلبت الروم فی ادنی الارض)[1] همدارنګه نوح علیه السلام ته د مخه له طوفان وویل شول: (یا ارض ابلغی ماءکِ و یا سماء اقلعی)[2] او د ابراهیم علیه السلام په حق کې یې فرمایلي دي: ((یا نار کونی برداً و سلام علی ابراهیم))[3] یعنې ای اوره یخ او سوړ شه او ابراهیم سلامت وساته. همدارنګه له موسی علیه السلام سره د ونې خبرې کول لکه چې الله تعالی فرمایلي دي: ((من الشجرة ان یا موسی انی انا الله رب العلمین))[4] یعنې له ونې موسی علیه السلام ته وویل شول: ای موسی ببشکه زه الله رب د عالمیانو یم، نو کوم حکیم له غیب دا ډول خبر ورکړی یا یې په دعا طوفان راوستی یا اور پرې ګلستان شوی دی، یا کوم حکیم سره ونې خبرې کړې دي یا یې په همسا وهلو له تیږې چینې راخوټولي لکه چې فرمایلي یې دي ((قلنا اضرب بعصاک الحجر فانفجرت منه اثنتا عشرة عینا))[5] یعنې وویل مونږ (موسی ته) چې په امسا دې تیږه ووهه نو دولس چینې ترې جاري شوې. او کوم حکیم له ختو مرغه جوړ کړی دی لکه چې الله تعالی فرمایلي دي: ((و اذا تخلق من الطین کهیئة الطیر)) یعنې یاد کړه هغه وخت چې

---

[1]. الروم/ ۱، ۲.
[2]. هود/ ۴۲.
[3]. الانبیاء/ ۶۹.
[4]. القصص/ ۳۰.
[5]. المائده/ ۱۲۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله یې د مرغه هیئت له ختو جوړ کړ، او کوم حکیم مورزادي ړوند بینا کړی او یا یې مړی ژوندی کړی دی. لکه چې الله تعالی فرمایلي دي: ((و تبرئ الاکمه والابرص و تحی الموتی باذن الله)) یعنې د الله تعالی په اذن مورزادی ړوند او د برګي (فس) ناروغ جوړوي او مړی ژوندی کوي او کوم حکیم په اسمان کې سپوږمۍ دوه نیمه کړې ده لکه چې الله تعالی فرمایلي دي: ((اقتربت الساعة وانشق القمر))[1] یعنې د قیامت وخت او شپې رانږدې شوي او سپوږمۍ دوه نیمه شوه.

نو وضعیه فرقه د خپل قاصر عقل له مخې د رسالت او نبوت له درک محروم پاتې شوي دي، او د اولیاوو کرامات د سکینه له نزول څخه وي چې د کامل مؤمن په زړه کې وي لکه چې الله تعالی فرمایلي دي: ((هوالذی انزل السکینة فی قلوب المؤمنین لیزدادوا ایماناً مع ایمانهم))[2] یعنی الله هغه ذات دی چې د مؤمنانو په زړو کې یې سکینه نازل کړې ده چې د دوی له ایمان سره ایمان زیات کړي.

۳۲_ فلاسفیه

د نوم وجه:

څرنګه چې د فلاسفه وو بحث د طبعي او الهي موجوداتو په برخه کې په منطقي پروګرامو کیږي او د اشیاوو په تحقیق کې عقل باندې اکتفا وي، او د فلاسفیه معنی (د حکمت محبت) ده چې (فیلا) په یوناني ژبه محب او (سوفا) د حکمت معنی لري نو فلسفه (حکمت دوستی) ته

[1]. القمر / ۱.

[2]. الفتح / ۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وايي او د دوي عقيده په عقل او حکمت متکي ده ځکه يې لقب (فلاسفيه) شوی دی.[۱]

عقيده:

فلاسفيه فرقه عقيده لري، چې حشر د ارواحو کيږي نه د اجسادو.[۲]

---

[۱]. هغسې چې فلسفه (حکمت دوستی) ته وايي (فيلسوف) د حکمت خوښوونکی او مينه وال ته وايي، دوی خپلو اراو کې زيات اختلاف لري، دوی په قديم قانع دی او د نقص ټول صفتونه لکه تشبيه، تحييز، جهت او نور صفات ورنه نفي کوي خو وايي: له ده بې واسطې يوه موضوع صادريږي (لا يصدر من الواحد الا الواحد) يعني له يو يو صادريږي او بس او د هغه تاثير په مصنوعاتو د ايجاب له لارې دی نه د اختيار له طريقې.

[۲]. فلاسفه وايي علم درې ډول دی، د څه شي والی علم، د څرنګه والي علم، د څو والي علم:

۱ـ د څه شي والی علم د اشياوو څه شی والی غواړي، الهي علم دی.

۲ـ د څرنګه والي علم د اشياوو څرنګه والی غواړي او طبعي علم ورته وايي.

۳ـ د څووالي علم د اشياوو څووالی غواړي چې د رياضي علم ورته وايي. نو د الهي علم موضوع مطلق وجود دی او د وجود د احوال بحث له حيثه د دي کوي چې هغه وجود دی، او د طبعي علم موضوع جسم او بحث په احوال د جسم کې دی او د رياضي علم موضوع، ابعاد او مقادير دی او بحث د کميت او څووالي په احوال کوي، او د يونان فلاسفه او حکما څوک حاذق طبيبان دي او ځيني واثق منجمان دي.

سبعه حکما چې د حکمت ستني دي دا دي: تالس ملطي، انکساغورس، انکيمانس، انباد قليس، فيثا عورث، سقراط، افلاطون. ځينو دغه کسان هم ورسره حساب کړي دي: (بياس، پيتاکوس، کلثوبول، ميسون، خيلون دوی اکثره (رواقيان) وو د دوی فلسفه د وحدت الوجود يوه نوع ده خو جسماني نه روحاني په دې معنی چې غير له جسم په کوم وجود قايل نه وو، دوی ويل: قديم صانع عقل دی له عقل لوړ څه شی نشته، وايي نفسونه قديمي دي او د تناسخ په ډول له يوه بدن بل بدن ته انتقال کوي.

د اصول حکما: ځيني شاعران او ځيني عابدان متقيان دي خو عبادت يې شرعي نه دی او نومونه يې دا دي: فلوطرخيس، اکسنوفسانس، زينون، ديمقريطيس، هرقل (هرقليطوس)، ابيقوس، سولون شاعر، ميروس شاعر، سقراط، اقليدس، اکاډميا فلاسفه (اکاډميا په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلیل :

فلاسفیه دلیل راوړي چې د بني ادم جسد مرکب دی پس له مرګه یې هر جز خپل اصل ته ځي او لا یتجزی اجزاء شي، متلاشي شي، معدوم شي، نو اعاده د معدوم محال شي او روح نه متجزي کیږي ځکه چې ترکیب نه لري، نو نه فنا کیږي.

اهل سنت او جماعت :

یونان کې د یو باغ نوم و چې افلاطون په هغه کې تدریس کاوه)، بطلیموس د مجمطي کتاب مؤلف، او اقلیدس د هندسي واضع وه له دې طبقې رومي اسکندر، کلبي دیوجانس، شیخ الیوناني (هغه فلوطین یا افلاطون ثاني دیچې د اشراق د فلسفې مؤسس دی، ثاوفرسطیس، برقلس، ثامسطیوس، اسکندر افرودیس، فرفوایوس وو. ثاوفرسطیس او برقلس د عالم په قدم کې شبه راوړي ده، ثامسطیوسي د ارسطو د کتابو شارح او دوی د مشائین فلاسفه وو، دوی د ارسطو غونډې د فلسفې تعلیم په یوه ګردش ځای کې چې (لیس) نومیده کړی او په دې ترخ کې به یې خپلو شاګردانو ته هم ښوونه کوله ځکه یې پیروانو ته مشائي وایي، دوی له عقل ماوراء بله مبداء ثابتوي او هغه اوله مبدا بولي او لومړنۍ علت یې ګڼې، خو اکثره طبیعیان او مهندسان د صانع نفي کوي وایي مونږ له هګۍ مرغۍ لیدلې ده او مرغۍ مو له هګۍ، مونږ مني له بني ادم او بني ادم مو له مني لیدلی دی. دوی وایي تل داسې وو او همداسې به وي، دوی وایي : د عالم مدبر طبیعت دی، دوی وایي د بطلیموس او جالینوس همدا مذهب و.

د اسلام حکما چې غالباً د افلاطون او ارسطو سره یې پیروي لرله دا کسان وو: یعقوب بن اسحق کندي، حنین بن اسحق، ابو معشر مقدسي، ابوبکر ثابت بن فره حرانی، ابوزید احمد بن سهل بلخي، احمد بن طیب سرخسي، ابو علي احمد بن محمد بن مسکویه او ابونصر محمد بن طرخان فارابی چې قائل شو په دې چې عقل محض صانع دی او شیخ الرئیس ابو علي حسین بن عبدالله سینا (تاریخ حکماء اسلام از ظهیر الدین البیهقي متوفي ۵۲۵هـ طبع ۱۹۴۲ دمشق، اخبار العلماء سره له اخبار الحکماء تالیف د جمال الدین یوسف القنطي متوفي ۲۴۲ طبع ۱۳۲۲هـ مصر، نزهة الارواح و روضة الافراح فی تاریخ الحکماء و الفلاسفه تالیف شمس الدین محمد شهر زوري متوفي ۲۸۷هـ طبع – حیدر آباد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي چې: د وجود لا يتجزى اجزاء او ذرات چې د وجود په قالب کې د رب العالمين په امر جمع شوي وو بيا چې متمزق او متفرق شي دوباره يې جمع کيدل ډېر اسان وي، ممکن وي، محال نه وي، نو جواهر چې له نابودۍ پيدا کولای شي له شته والي خو يې لا ښه پيدا کولای شي.

دليل :

الله تعالی فرمايلي دي: ((من يحی العظام وهی رميم، **قل يحييها الذی انشاها اول مره و هو بکل شیءٍ عليم**))[1] يعنې څوک وراسته هډوکي ژوندي کوي؟ ورته ووايه! هغه يې ژوندي کوي، چې اول ځل يې پيدا کړل او دی په هر شي پوه دی.

۳۷_ کراميه

د نوم وجه : کراميه د ابي عبدالله محمد بن کرام پيرو دي او ځينې وايي چې: د کاف په کسر او د (ر) په تخفيف ويل کيږي. د دوی اقوال په تشبيه کې متعدد دي، دوی وايي چې الله په عرش دی له جهته د علو (ان الله علی العرش من جهة العلو)، دوی وايي ايمان د منافق له کفر سره د انبياوو له ايمان سره مساوي دی. (شرح المواقف۲۹)

عقيده :

کراميه عقيده لري، چې: ايمان د ژبې اقرار دی چې وويل شي لا اله الا الله محمد رسول الله د زړه باور ته اړتيا نشته.

اهل سنت او جماعت :

---

[1]. يس / ۷۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي : د ژبې په اقرار وينه او مال په امان کيږي او د شرع توره يې له غاړې پورته کيږي خو چې د زړه تصديق، اعتقاد او يقين نه وي په دنيا کې به د مسلمانانو له جملې وي او په آخرت کې به کافرانو سره وي.

دليل :

الله تعالى فرمايلي دي : ((من يقول امنا بالله و باليوم الاخر و ما هم بمؤمنين))[1] يعني څوک چې وايي ايمان مې په الله او د اخرت په ورځ راوړی حال دا چې دوی مؤمنان نه دی (ځکه چې د زړه باور او تصديق پرې نه لري).

۳۸_ خازميه

د نوم وجه:

خازميه (جازميه) د خازم (جازم اصحاب دي ځکه ورته (خازميه) وايي او په (ح) يې ټکی ورته زيات کړی (خازميه) ترې جوړ شوی دی.(۱)

عقيده :

خازميه فرقه عقيده لري چې : ايمان مجهول دی، څوک نه پوهيږي چې ايمان څه شی دی ځکه چې د ايمان تعريف په ايمان شوی دی. داسې چې : (الايمان ان نومن بالله و ملائکته و کتبه و رسله و باليوم الاخر والقدر خيره و شره من الله تعالى) يعني ايمان داسې شی دی چې ايمان راوړي په الله او په پرښتو يې او په کتابو يې او په رسولانو يې او د قيامت په ورځ او اندازه د خير او شر له الله تعالى ده، نو چې داسې وي

---

[1]. البقره / ۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر څوک چې په هر دین او ملت وي معذور دی.

اهل سنت :

اهل سنت او جماعت وایي : هر څوک چې عاقل او بالغ وي باید د خدای تعالی یووالی وپېژني، په هیڅ ډول معذور نه دی، که داسې معنی ورته حاصله نه شي کافر به وي.

دلیل :

الله تعالی فرمایلي دي : ((فاعلم انه لا اله الا الله)) [1] یعني نو پوه شه چې شان د خبرې دا دی چې لایق د عبادت نشته مګر الله دی.

۳۹_ اباضیه

د نوم وجه:

اباضیه فرقه د عبدالله اباض اصحاب دي ځکه ورته اباضیه وایي.

عقیده :

اباضیه فرقه عقیده لري، چې : اهل شرک نجس او اهل ایمان پاک دي خو په ظاهر صورت یو شان دي څرنګه چې کفر او ایمان په زړه کې وي پاک له ناپاک نه معلومیږي نو باید له ټولو انسانانو ځان وساتل شي نه چې په ناپوهۍ کې نجس شي. [2]

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : د ایمان نور او د صالحانو خبره د هر چا په

---

[1]. محمد / ۲۱.

[2]. اباضیه داسې عقیده هم لري، چې د کبیره مرتکب کافر بولي، د کفارو لار کې توقف کوي، نفاق کې توقف کوي. (هفتاد و سه ملت ص ۴۹).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښېره کې معلومېږي لکه چې الله تعالى فرمايلي دي: (تعرف فی وجوههم نضرة النعيم)[1] يعنې پېژنې د دوی په مخو کې به د نعيم تازګي وي.
او منافقان هم نښې او دليل لري لکه چې خدای تعالى فرمايلي دي: ((ولتعرفنهم فی لحن القول))[2] يعنې او هرو مرو به په تحقيق سره دوی وپېژنې چې په لحن د قول کې به يې معلومېږي.

۴۰_ لوزيه

د نوم وجه:

د لوزيه فرقې د تسميې وجه داسې ده چې لوز بادام ته وايي لکه بادام، چارمغز، پسته او خستکي په پوستکي کې يو شان ښکاري خو چې مات شي ځينې پوچ وي او ځينې مغز لري. انسانان هم ظاهراً يو شان دي خو په چا کې ايمان وي او چا کې نه وي او هغه مونږ ته نه معلومېږي. له دې کبله لوزيه فرقه وايي: چا ته دې لاس نه ورکول کېږي چې په ناپوهۍ کې نجس نه شي. ځينو ويلي دي د دې فرقې نوم په لوزيه غلط دی صحيح نوم يې (کوزيه) دی نو د تسميې وجه يې په دې نوم له دې امله دی چې: دوی د بولو او غايطو اچول په ځمکه جايز نه ګڼي. دليل يې داسې بيانوي، چې ځمکه ټوله مسجد ده لکه چې حديث شريف کې راغلي دي (جعلت لي الارض مسجداً و طهوراً)) دوی ته چې د دې ښيزو ضرورت پيدا شي د کوزو او ويالو قصد کوي ځکه ورته

---

[1]. المطففين / ۲۴.
[2]. محمد / ۳۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کوزیه) وايي.

عقيده :

لوزيه عقيده لري چې اهل شرک نجس دي او اهل ايمان پاک دي خو په ظاهر صورت يو شان دي، څرنگه چې کفر او ايمان په زړه کې وي پاک له ناپاک نه معلومېږي نو بايد له ټولو انسانانو وساتل شي نه چې په ناپوهۍ کې نجس شي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي دا باطل مذهب دی کوم اساس نه لري، مسلمان ورور سره لاس په لاس مصافحه او غاړې په غاړې کيدل (معانقه) سنت ده لکه چې په حديث شريف کې راغلي دي : (قالوا: يا رسول الله! ان احدنا يرى صاحبه بعد برهة انحتى له، قال: ياخذ يده فيصافحه او يعانقه) يعني ويې ويل : ای رسول الله يو له مونږ چې خپل ملگری ډېره موده پس ووينې ورته کوږ شي احترام او دوستي ورته څرگندوي. رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : په ملا دې نه ورته کږېږي، بلکې مصافحه يا معانقه دې ورسره وکړي، چې لاس په لاس ورکړي يا لاس په غاړه ورواچوي او يو بل سره ډوډۍ خوړل سنت دي او تنها ډوډۍ خوړل مکروه دي : (قال النبي صلى الله عليه وسلم شر الناس من اكل وحده) يعني بدترين خلق ډېر خوړونکي او تنها خوړونکي دي).

۴۱_ خشبيه

د نوم وجه:

څرنگه چې په عربي ژبه کې خشب وچو لرگيو ته وايي او دا خشبيه

www.meltahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرقې عقيده ده چې پس له مرګه قلم پر بندګانو وچيږي. د دغه وچوالي لپاره د اخشبيه لقب ورکړی شوی دی او دوی د خوارجو له فرقې (الاخنس) نومي ته منسوب دي.[1]

عقيده :

اخشبيه فرقه عقيده لري چې تر څو بندګان ژوندي وي قلم پرې روان وي خو چې مړه شي قلم ورباندې وچ شي که نيکي يې کړې وي هماغه وي او که بدي يې کړې وي هماغه وي چې په ژوند يې کړې وي، زياتوالی په کې نه راځي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي: څوک چې په بندګانو کې ښه لاره جوړه کړي هر څوک چې په هغې لارې ځي ثواب يې په دغې لارې د تلونکي په اندازه د دغې لارې جوړوونکي ته هم رسيږي او په ديوان کې يې ورته ليکل کيږي او څوک چې بده لاره پريږدي هر څوک چې عمل ورباندې وکړي عذاب يې د عمل کوونکي په اندازه ده ته هم په ديوان کې ليکل کيږي.

دليل :

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي (من سن سنة حسنة بعمل بها بعد موته فله اجرها مثل اجرمن عمل بها و من سن بدعة سيئة فعليها وزرها و مثل وزر من اتبعها)[2]

همدارنګه صالح اولاد په دعا د مور او پلار درجه زياتيږي او د جاريه

---

[1]. هفتاد و سه ملت ص ۵۱.

[2]. صحيح مسلم ج ۸ ص ۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صدقي لکه د مسجد یا خانقا یا رباط جوړولو ثواب چې ورته رسیږي چې څوک نفع ترې اخلي او چا چې نافع علم زده کړی وي یا یې تالیف او تصنیف کړې وي یا یې چا ته ښه لیکلې وي او په هغه عمل وکړي درجه یې زیاتیږي. لکه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: ((اذا مات ابن ادم انقطع عمله الا عن ثلاث: ولد صالح یدعو به و علم ینتفع به و صدقة جاریه))[1]

۴۲_ تغلبیه

د نوم وجه:

تغلب مختلفې معناګانې لري. ځینې یې غاړه اوږدول غلبه موندل دي چې دې ځای سره مناسبت لري ځکه دا فرقه په لاندې ذکر شوې عقیدې خپلې غاړې اوږدوونکې او له حق او حقیقت وتل دي ځکه به ورته دغه نوم اېښودل شوی وي.

عقیده:

تغلبیه فرقه عقیده لري چې خدای تعالی د بندګانو اعمال نوي نوي پیدا کوي او هغه وخت چې فعل اجرا شي ولیکل شي قضایي مخکې نه وي او تقدیر یې نوی منځته راځي.

اهل سنت او جماعت:

اهل سنت او جماعت وايي: د ځمکې او اسمانونو له پیدا کیدلو مخکې لیکل شوی دی چې د ادم اولاد به عالم کې پیدا شي څه کارونه به کوي قضا لیکلیدې او تقدیر یې هلته لوح محفوظ کې شوی دی.

---

[1]. جامع الصغیر ج ۱ ص ۱۱۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دليل : الله تعالی فرمایلي دي : ((و کل شیءٍ فعلوه الزبر و کل صغیر و کبیر مستطر))[1]

www.melitahrik.com
0777 400 116

---

[1]. القمر / **۵۲**.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۳_ قاسطیه

د نوم وجه:

عقیده :

قاسطیه فرقه عقیده لري چې : د دنیا نعمت: راحت، فراغت او په مراد رسیدل دي او دا د نیکي کوونکو اجر دی او د دنیا عذاب: فقر، نامرادي، احتیاج، غم، اندوه او خشکي ده چې دا د بدکارانو سزا ده نو هر څوک چې نیکي وکړي مکافات یې دنیا کې نقد په نقد ورته رسیږي. حاجت یې نشته اخرت نه شته او بدي هم همداسې په دې قیاس ده نو دوی وایي : ثواب او عقاب جزاء د اعمالو او اقوالو، خیر او شر ده او په دنیا کې رسیږي په اخرت کې نګراني نشته منتظر یې مه اوسئ.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : دنیا ملعونه ده او څه شی چې ملعون وي د نیکوکارو لایقه نه وي.

دلیل :

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي : ((الدنیا و ما فیها سوی ذکر الله و ما والده (ملعون)) یعني دنیا رټلې درګاه ده او نعمت د خدای تعالی کړه دي او څه چې دې دنیا کې دي مطرود او مردود دي او داسې څیزونه د عاملینو اجر نه شي کیدلای.

۴۴_ تکوینیه

د نوم وجه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

تکوینیه فرقه د دې لپاره په دې نوم ملقبه شوي ده چې دوی عقیده لري: د خدای تعالی وجود د ده له خپل ذات ځنې دی.

دلیل :

دوی وايي : د دې لپاره چې دی جل جلاله د ټولو اشیاوو پیدا کوونکی دی حال دا چې دی جل جلاله هم شی دی نو د خپل نفس خالق هم خپله دی.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : دا سمه خبره ده چې خدای تعالی د هر شي خالق دی او دا عموم افاده کوي خو عقل د دې عام مخصص دی لکه چې خدای تعالی فرمايلي دي: ((و اتيت من کل شیء))[1] یعنې د عقل قرینه حکم کوي او عام خاص ګرځوي، ټول عقلا پوهېږي چې مطلق معدوم په خپله نه پیدا کیږي لکه چې عقل حکم کوي، د بلقیس په حکایت کې راغلي دي: چې د دې پادشاهي هغې درجې ته رسیدلې وه چې هر څه ورته موجود و ((و اتيت من کل شیء)) عقل دغه عام خاص ګرځوي او وايي، چې: ډېر څیزونه وو چې بلقیس نه لرل لکه کوه قاف، لمر، سپوږمۍ، عرش، کرسي، لوح، قلم، په دې ځواب کې یوه دقیقه نکته ده چې بې له علماوو څوک پرې نه پوهېږي.

۴۵ـ متوسمه

د نوم وجه:

---

[1]. النمل / ۲۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

توسم د يو ښيز ليدلو کتلو څرګنديدلو، فراست او په نښو او علامو پوهېدلو ته وايي متوسمه فرقه چې په دې نوم ملقبه شوې ده د دې لپاره چې د دوی عقيده کې داسې دي چې په هغه څه عمل کوي چې له زړه يې ورته څرګند او (متوسم) شي.

عقيده :

متوسميه فرقه عقيده لري چې څه دې زړه درته وايي هغه کوه که زړه پاک او نوراني وي هر څه به رباني الهام په کې ډيريږي او زړه چې تياره وي د انساني طبيعت زنګار يې نيسي نو هر څه چې درنه کيږي ټول معصيت او ګناه وي.

دليل :

په حديث شريف کې راغلي دي : ((ان للشيطان لمة ابن ادم و للملک لمة)) [1] يعني شيطان لره د بني ادم په زړه کې د قدم پل دی او ملکې ته پل دی نو د شيطان پل شر او دروغو ته لمسون کوي او د ملکې پل خير رښتيا او حق ته يې متوجه کوي نو څوک چې د ښو احساس ومومي پوه دې شي چې هغه د خدای تعالی له خوا دی نو د خدای تعالی حمد دې ووايي او څوک چې د بدۍ احساس وکړي نو له شيطان دې پناه وغواړي. دوی عقيده لري چې خاص زړه د زړه حاکم دی نه قرآن او نه خبر.

اهل سنت او جماعت :

---

[1]. جامع الصغير ج ۱ ص ۳۲۲ (هفتاد و سه ملت ۵۴).

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي: زړه د خير او شر معدن دی د نيکۍ او بدۍ تخم په کې کرل کيږي، چې هره ګړۍ د خلکو له زړه راوځي او ته نيک له بدو نه شې پيژندلی نو پر تا لازم دي چې هر څه د زړه په فرمان ونه کړې، د قرآن مطيع او د فرمان تابع اوسه، څه چې له رسول الله صلی الله عليه وسلم درته رسيدلي د هغو پيرو اوسه او هغه کوه.

دليل : الله تعالی فرمايلي دي چې: ((وما اتيکم الرسول فخذوه و ما نهيکم عنه فانتهوا)) [1] يعنې څۀ چې رسول درکړي هغه ونيسه او له څه شي يې چې منع کړی يې له هغو ځان منع کړئ.

۴۲_ محروقيه

د نوم وجه:

د دې فرقې نوم په (الفرق المتفرقه) کتاب ۹۲ مخکې (الحرقيه) راغلی دی، دوی په محروقيه ځکه ملقب شوي دي چې عقيده لري چې کافر سوزول کيږي او ايره شي نور عذاب نهويني.

عقيده :

محروقيه فرقه عقيده لري چې خدای تعالی کافران په اور نه سوزوي مگر يو ځلي او ايرې شي نور عذاب نه ويني.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي چې کافران هيڅکله له عذاب نه خلاصيږي (خالدين فيها) [2] تل به دې اور کې وي او هيڅکله نه معدوم کيږي

---

[1]. الحشر / ۹.

[2]. البقره / ۱۵۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عذاب يې پای نه لري او هر کله يې چې پوستکی وسوزي بل پوستکی يې په ونج کې پرې راشين شي لکه چې الله تعالی فرمايلي دي : ((کلما نضجت جلودهم بدلناهم جلوداً غيرها)) [1] يعني او کله چې د دوی پوستکي پاخه شي مونږ به يې په نورو پوستکو بدل کړو.

۴۷_ بوستانيه

د نوم وجه : د دې فرقې صحيح نوم بايد (مفروغيه) په غين باندې وای.

عقيده :

بوستانيه فرقه عقيده لري چې : څرنګه د جنت فراخي له اوو ځمکو او اوو اسمانو زياته ده (عرضها کعرض السماء و الارض) [2] يعني سور يې د ځمکې او اسمان د سور په شانتې ده، په ورځ د قيامت چې دا اسمانونه ونغښتل شي (کطی السجل للکتب) [3] لکه د کتابو سجل چې ونغشتل شي، جنت به د هغو اسمانو په ځای پيدا کړي. همدارنګه چې ځمکه ونغاړي (والارض جميعاً قبضته) [4] او ټوله ځمکه چې قبضه يې کړو، دوزخ به د ځمکې په ځای پيدا کړي اوس جنت او دوزخ موجود نه بولي.

اهل سنت او جماعت :

---

[1]. الحديد / ۲.

[2]. الحديد / ۲۱.

[3]. الانبياء / ۱۰۴.

[4]. الزمر / ۲۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت وایي: ((اسفل السافلین کې د ځمکې اوومې طبقې لاندې یوځای دی چې سجین نومیږي اوس دوزخ هلته دی جوړ تیار ((انا اعتدنا للکافرین سلاسل واغلالاً و سعیراً)) [1] او د اسمان له اوومې طبقې له پاسه د سدرة المنتهی ونه ده. [2] جنت اوس هلته دی، د جنت بام عرش دی (عرش الرحمن سقف الجنة) یعنې د رحمن عرش د جنت سقف (بام) دی.

۴۸_ مفروعیه

د نوم وجه:

د مفروعیه نوم بنایي (مفروعیه) په (غ) باندې وي ځکه چې مناسبت یې د دوی له عقیدې سره پرې سمیږي. [3]

عقیده :

مفروعیه فرقه عقیده لري چې الله تعالی د هر چا په برخه کې د خیر او شر هر څه چې تر قیامته پورې کیږي ولیکل. اوس خدای تعالی له ټولو کارونو فارغ دی څه یې چې لیکلي هماغه کیږي او هغه تعبیر نه خوري.

دلیل :

حدیث شریف دی : فرغ الله من اربع من الخلق و الرزق و الاجل. [4]

---

[1]. الدهر / ۱۴.

[2]. حدیث شریف کې راغلي دي که یو تېز اس د هغې د یوې پاڼې سورې طی کولو لپاره یو کال مزل پرې وکړي هغه به طی نه کړي او سدر د کنار ونې ته وایي. سدرة المنتهی اووم اسمان کې ونه ده چې ریښې یې شپږم اسمان کې دي.

[3]. هفتاد و سه ملت ص ۵۲.

[4]. جامع الصغیر ج ۲ ص ۱۷۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : (فرع مما كان لا مما هو كائن) څه چې دي هغه يې ليكلي له هغه فارغ دی او څه چې كيږي ورځ په ورځ يې ليكي او خدای تعالی هره ورځ شان لري (كل يوم هو فی شان) [1]

www.melitahrik.com 0777 400 116

---

[1]. الرحمن / ۲۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۹_ نجاریه

د نوم وجه: د نجاریه فرقه د محمد بن الحسین النجار اصحاب دي ځکه ورته نجاریه وايي.[۱]

عقیده :

نجاریه عقیده لري چې: خدای تعالی زمونږ د ژبې وینا د لاس نیول، د پښو تګ پیدا کړي دي نو د بندګانو فعل د ده جل جلاله فعل دی. له دې کبله که جزا ورکوي په خپل فعل به یې جزا ورکړې وي نه د دوی په فعل.

دلیل :

الله تعالی فرمایلي: (والله خلقکم و ما تعملون)[۲] یعنې الله تعالی تاسې پیدا کړي یئ او هغه څه یې پیدا کړي دي، چې تاسې یې کوئ، ځکه چې دوی لره د خدای تعالی له ذات څخه نه افعال شته او نه اقوال، د دوی عقیده د افعالو پیدا کیدلو کې او دا چې د بنده فعل لیکل کیږي اهل سنت او جماعت سره موافقت لري او د وجودي صفاتو په نفي کولو او د خدای تعالی د لیدلو په نفي کولو کې او د کلام په حدوث کې معتزله وو غوندې دي.[۳]

اهل سنت او جماعت :

---

[۱]. هفتاد و سه ملت ص ۵۲.

[۲]. الصافات / ۹۴.

[۳]. هفتاد و سه ملت ۵۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي : سعي د بنده وي او بنده لره خير د ده د سعي په اندازه دی.

دليل :

الله تعالی فرمايلي دي : (و ان ليس للانسان الا ما سعى ان سعيه سوف يرى) [1] يعني انسان لره هيڅکله نه شته مگر د هغه څه چې هاند يې کړی وي او هرو مرو به خپل هاند ژر وويني.

۵۰_ خارجيه

د نوم وجه:

خارجيه فرقه خوارج دي د نوم وجه يې له همدې کبله ده او دوی څو ډلې شوي دي. لکه : [2]

١_ المحكميه : هغه دي چې علي رضى الله عنه باندې د (التحكيم) په وخت کې ووتل، دوی وايي : څوک چې عادل وي قريش وي او که غير قريش وي هغه امام دی او اکثرو صحابه وو ته د کفر نسبت کوي او د کبيره گناه مرتکب کافر گڼي.

٢_ البهيه : هغه دي چې ايمان يوازې اقرار او علم په خدای او هغه څه چې رسول د خدای راوړي دي، بولي او وايي: اطفال په کفر او ايمان کې د خپلو پلرو غوندې دي.

---

[1]. النجم / ٤٠.

[2]. هفتاد و سه ملت ص ٥٢.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳_ الازارقه : هغه دي چې وايي : علي په تحکيم کافر شوی دی او صحابه کافر شوي دي او له قتال ناست خلک کافر شوي دي. او وايي : د مخالفينو د اولادو او د هغوی د ښځو وژل جواز لري او وايي : زاني باندې رجم نشته، او نه په ښځه د قذف حد شته او وايي: د مشرکينو اولاد به له خپلو پلرو سره په دوزخ کې وي، دوی روا بولي چې نبي کافر وي او د کبيره مرتکب هم کافر بولي.

۴_ النجديه : دوی خلک فروعو کې ناپوهيو باندې معذور بولي او وايي د خلقو حاجت امام ته نشته.

۵_ الاصغريه او الاباضيه : هغه دي چې وايي زمونږ د قبلې مخالفين کافر دي غير مشرکين او د بنده فعل د خدای تعالی مخلوق بولي.

عقيده :

خارجيه فرقه عقيده لري چې لنډيز يې داسې دی : دوی وايي : خدای تعالی بس دی او کله وايي الله او رسول بس دي بل فريادرس نشته دی، د رسول الله اولاد او علی مرتضی ټولو نه بېزاري کوي او شاهدي وايي چې : علي پس له مصطفی کافر شوی (العياذ بالله)

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : د علي رضي الله عنه په برخه کې ناسزا خبرې کفر دی، دی د خدای تعالی ولي دی او د مصطفی وصي دی او د خدای ولي او د رسول ولي بايد دوست ولرو او د نبوت خاندان مينه وال د دين اساس دی.

دليل :

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی فرمایلي دي (قل لا اسئلکم علیه اجراً الا المودة فی القربی) [1] یعنې وو ایه (ای محمده دوی ته) چې: زه له تاسې په دعوت کومه اجوره نه غوارم مگر په خپلوانو کې دوستي.

۵۱_ شیعه

د نوم وجه:

شیعه وو ته د دې لپاره شیعه وایي چې دوی علي رضي الله عنه شائع کړ او ویې ویل چې دی پس له رسول الله صلی الله علیه وسلم امام دی او امامت له ده او د ده له اولاد ځنې نه ووځي او که وځي په ظلم یا په تقیه وي.

عقیده :

شیعه عقیده لري چې: علي رضي الله عنه زړور، سخي، عالم او د علم څښتن و او پس له رسول الله صلی الله علیه وسلم د امامت حق علي رضي الله عنه درلود، او چا چې امامت تري اخستی ظلم، کبر او عناد یې کړی دی.

دلیل :

د دوی دلایل یو دا مبارک ایت دی (انما ولیکم الله) [2] او دا حدیث شریف دی: ((من کنت مولیه فعلی مولیه [3]

---

[1]. الشوری / ۲۲.

[2]. المائده / ۲۰.

[3]. دا خبره رسول الله صلی الله علیه وسلم د حجة الوداع په ورځ د خم په غدیر کې وکړه او ویې فرمایل: ایها الناس: الست اولی بکم من انفسکم قالوا بلی یا رسول الله قال فمن کنت

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : صحابه وو كبارو اجماع وكړه او علي رضي الله عنه هم رضا شو چې پس له محمد مصطفى صلى الله عليه وسلم ابوبكر صديق رضي الله عنه خليفه شو نو په دې تقدير هغه باندې ظلم نه دی شوی.

دليل :

رسول الله صلى الله عليه وسلم د عمر په اخر وخت كې د لمانځه امامت ابوبكر صديق رضي الله عنه ته وركړ نو د لمانځه پيشوا والی يې د خلافت دليل و او دا د نه منلو خبره ده چې په دې برخه كې چا په علي رضي الله عنه ظلم كړی وي.

۵۲_ رافضيه

د نوم وجه:

رافضيه نوم لومړی د كوفې د خلكو و چې د زيد بن علي بن حسين ملګری و ځرنګه چې ده د ابوبكر او عمر له لعن ځان ساتنه وكړه دی يې ترک كړ. له دې كبله ورته رافضه وويل شول، مغيره بن سعيد د مغيريه فرقې سركښې چې وليده نور شيعيان ورنه په شا شوي دي. دوی باندې يې رافضه نوم كېښود ، اهل سنت د شيعه وو ټولې فرقې رافضه بولي. [۱]

عقيده :

مولاه فهذا علی موله، الهم و ال من ولاه وعاد من عاداه و انصره من نصره و اخذل من خذله وادرالحق معه كيف مادار.

[۱]. هفتاد و سه ملت ص ۵۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رافضیه فرقه عقیده لري چې جبرائیل علیه السلام علي کرم الله وجهه ته وحي راوړه خو دا چې دی کم عمره (۹) کلن و نو محمد صلی الله علیه وسلم د ده له خوا رسالت ادا کړ نو نبوت په حقیقت کې د علي رضي الله عنه دی او علي رضي الله عنه رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ورزده کاو. او رسول الله صلی الله علیه وسلم په ټولنه کې ادا کاوه. کله وايي رسالت د علي رضي الله عنه دنده وه جبرائیل (ع) خطا شو باید وحي یې علي رضي الله عنه ته وروړې وای.

اهل سنت او جماعت:

اهل سنت او جماعت وايي د احمق ځواب سکوت دی.

۵۳_ امامیه

د نوم وجه:

څرنګه چې د امام په برخه کې په لاندې ډول ځانګړې عقیده لري ځکه ورته امامیه وايي.

عقیده:

امامیه عقیده لري چې د هر چا امام چې معصوم او د حسین بن علي رضي الله عنه له اولادې څخې نه وي لمونځ یې نه صحیح کیږي. باید امام په صغیره او کبیره مرتکب نه وي او داسې امام نشته مګر څوک چې د حسین بن علي له اولادې وي.

دلیل:

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

حدیث شریف دی : ((الائمة من قریش)) یعنې امامان له قریشو دي، دنیا له دوی خالي نه وي خو د اهل ظلم لـه تعدی پټ وي څانونه نه ښکاره کوي، خلافت د دوی حق وي او د دوی میراث وي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايلي دي : (صلوا خلف کل برٍ و فاجرٍ)[1] یعنې هر نیکوکار او بدکار پسې لمونځ کوئ.

۵۴_ ناوسیه

د نوم وجه:

د شیعیه و امامیه فرقې څنې ناوسیه یوه فرقه ده چې وايي امام جعفر صادق رض دايمي ژوندی دی او امامت يې بادوامه دی او د هغه د ظهور په انتظار کې دی او موسس يې د بصرې يو سړی دی چې عجلان بن ناوس نومېده.[2] ځکه په ناوسیه ملقبه شوې ده.

عقیده :

ناوسیه فرقه عقیده لري چې د مباهله ايت (انفسنا و انفسکم)[3] کې خدای تعالی علي رضي الله عنه د رسول نفس بللی دی او رسول له ټولو په اتفاق ډېر فاضل دی او ټولو پیغمبرانو نه ستر دی او ټولو اولیاوو

---

۱. جامع الصغیر ج ۲ ص ۲۲.

۲. هفتاد و سه ملت ص ۲۰.

۳. ال عمران / ۵۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او صوفيانو نه غوره او بهتر دی نو امير المؤمنين چې د نبي په مرتبه وي پس له رسول به هيڅوک تر علي ډېر فاضل نه وي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي ځرنګه چې رسول الله صلی الله عليه وسلم په لمانځه کې امامت ابوبکر صديق رضي الله عنه ته ورکړ دليل دی چې هغه ډېرفاضل دی او د مباهلې په ايت کې چې د (نفس) جمع راغلی د دې مقتضی نه ده چې د ټولو نفسو علمي او روحاني درجه دې يو شان وي. په تېره د علي رضي الله عنه چې ولي دی له محمد صلی الله عليه وسلم سره چې رسول دی عقلاً او عقيده يو شان شمېرل کيدلای نه شي ځکه چې رسول معصوم وي او ولي ته معصوم نه شي ويل کيدلای خو دا چې علي رضي الله عنه د عشره مبشره له جملې صحابي دی د خدای تعالی د هغه بشارت له مخې چې عشره مبشره و په برخه کې راغلی او د ټولو صحابه وو رض په برخه کې چې کومه د خدای تعالی د رضا نسبت درجه حاصله شوې ده د لوړې درجې ځښتن او خدای بخښلی جنتي شخص دی خو د جلا دلايلو له مخې پس له رسول الله صلی الله عليه وسلم څلور ياران دي او هغوی کې اول ابوبکر صديق رض، دوم عمر رض، دريم عثمان رض، څلورم علي رض درجې لري او دا څلور ياران او شپږ تنه (سعد ، سعيد ، ابوعبيده، طلحه، زبير او عبدالرحمن، صحابه کرام لس تنو ته عشره مبشره وايي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم سره به ذوقبلتين جماعت کې له بيت المقدس د کعبې شريفې قبلې ته د خدای تعالی په امر (فول

(c) ketabton.com: The Digital Library

وجهک شطر المسجد الحرام)[1] بدون له شک او تردد د مازيګر لمانځه کې ګرځيدلی و.

۵۵_ اميريه

د نوم وجه:

اميريه په اصل کې امريه ده ځکه چې دغه فرقه علي رضي الله عنه د رسالت په امر کې له محمد صلی الله عليه وسلم سره شريک ګڼي. له دې امله ورته اميريه وايي.

عقيده:

اميريه فرقه عقيده لري چې علي رضي الله عنه له محمد صلی الله عليه وسلم سره داسې شريک دی لکه هارون چې موسی عليه السلام سره و.

دليل: رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي: ((انت منی بمنزلة هارون من موسی))[2]

اهل سنت او جماعت:

اهل سنت او جماعت وايي: څوک چې علي رضي الله عنه له محمد صلی الله عليه وسلم سره په نبوت کې شريک وګڼي کفر ته وځي.

دليل:

ځکه چې د غير نبي تصديق په نبوت کوي او د حديث سبب داسې و چې رسول الله صلی الله عليه وسلم د تبوک عزا ته ورته علي رضي الله عنه ته يې وفرمايل: مدينه کې زما خلافت کوه. علي رض وويل: ما هلکانو

---

[1]. البقره /

[2]. هفتاد و سه ملت ص ۲۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ښځو کې د جهاد په ورځ پرېږدې؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: ای علي! راضي نه یې چې تا ته د هارون منزلت وي چې موسی علیه السلام د طور غره ته ورتلو هارون یې په خپل ځای په خلافت پرېښود. ﴿قال موسی لاخیه هارون: اخلفني في قومي﴾ [1] یعنې موسی خپل ورور هارون ته وویل: زما په قوم کې زما خلیفه شه. [2] او فرمایلي یې دي: ((لا نبي بعدی)) پس له ما نبي نشته. [3]

۵۲_ اسماعیلیه

د نوم وجه:

اسماعیلیه فرقې ته ځکه دا نوم کېښودل شوی دی، چې دوی اسماعیل بن جعفر په امامت ګڼي او دوی ځونور نومونه هم لري لکه:

الباطنیه: ځکه چې دوی په باطن د کتاب قول کوي نه په ظاهر د هغه.

القرامطه: ځکه چې لومړنی شخص د دوی حمدان القرامط نومیده.

السبعیه: ځکه چې دوی وایي: شریعتونه د اوو رسولانو دي: ادم، نوح، ابراهیم، موسی، عیسی، محمد او محمد المهدي یعنې محمد بن اسماعیل.

البابکیه: ځکه چې د دوی یو طائفه د بابک الخرمي تابع و.

التعلمیه: ځکه چې دوی ویل: امام باید خپلو پیروانو ته د دې تعلیم وکړي.

---

[1]. الاعراف / ۱۳۸.

[2]. همدغه مرجع.

[3]. هفتاد و سه ملت ص ۲۱- احتجاج طبری ص ۴۱ شرح باب ۱۱ ص ۵۳).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملاحده : دا نوم ورته مخالفينو ورکړی دی.[۱]

عقيده :

اسماعيليه فرقه عقيده لري چې نبوت له ادم عليه السلام تر قيامته پورې متصل شته دی ځکه چې د هر وخت خلک په بل صفت وي او هره پېړۍ کې خلکو ته بل استعداد او فهم وي نو هرې زمانې ته پيغمبر په کار دی چې د دوی د زمانې له حال سره مناسب وي چې خلق خدای تعالی ته وبولي او مناسب شريعت په خلکو کې ظاهر کړي او د دوی د عقل په اندازه وحدانيت ته دليل راوړي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : پس له محمد صلی الله عليه وسلم بل نبي نشته او پس له قرآن بل کتاب نه نازليږي، د دين کار د محمد صلی الله عليه وسلم په وخت کې مکمل شوی دی. د نبوت د کور په دروازه يې مهر لګولی دی او د قيامت تر ورځې به اسلامي شريعت او صراط مستقيم ثابت او قايم وي.

دليل :

خدای تعالی فرمايلي دي : ((ما کان محمد ابا احد من رجالکم و لکن رسول الله و خاتم النبيين و کان الله بکل شیءٍ عليما))[۲]

۵۷_ جلامده

د نوم وجه :

---

[۱]. هفتاد و سه ملت ص ۲۲.

[۲]. الاحزاب / ۴۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (جلامد) يوه معنی تيره ده ځرنگه چې د جلامده فرقه په لاندې ډول عقيده لري چې د صحابه وو حال پټ معرفي کوي ځکه ورته جلامده نوم ايښودل شوی دی.

عقيده :

جلامده عقيده لري چې د صحابه وو حال له مونږ پټ پاتي شو پوه نه شولو چې هر يو په کوم کار کې دی. حال دا چې خلکو ته له مقتدی (پېشوا) او قاهر حاکم چې د دوی په سر وي چاره نشته ځکه چې که صلاح او فلاح له امت پورته شي او فتنه ځرگنده شي نو په هر چا چې لويان او مشران اتفاق وکړي امامت د هغه حق دی ظالم وي که صالح.

دليل :

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي چې امامت د خدای تعالی دی او خلافت يې امانت دی د خلکو نوامبس، ويني او مالونه يې ده ته حواله کړي دي او فاجر ظالم ته نښايي چې خليف شي، ځکه چې ده ته دغه سعادت نه رسيږي او دغه دولت لار نه ورته پيدا کوي.

دليل :

الله تعالی فرمايلي دي : ((لا ينال عهدی الظالمين)) [1] زما عهد ظالمانو ته نه حاصليږي.

۵۸_ حکميه

د نوم وجه:

---

[1]. البقره / ۱۱۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ظاهراً حکمیه د خوارجو له فرقې هماغه (المحکمه) فرقه ده چې په علي رضي الله عنه د تحکیم په وخت کې راووتل[1] او د کفر نسپت یې ورته وکړ او ویل یې قریش وي که غیر قریش وي خو چې عادل وي هغه امام دی او که ظلم وکړي غزل یې واجب دی او یا دې ووژل شي. دوی د امام تاکل جایز گڼي نه واجب، دوی عثمان او اکثر صحابه او د کبیره مرتکب ته د کفر نسبت کوي.

عقیده :

حکمیه عقیده لري، چې د سترو صحابه وو او یارانو ترمنځ اختلاف راغی پس له هغه یې اتفاق او اجماع اعتبار نه لري او خلافت هم د خلکو له منځ تللی هیڅوک د ځمکې په مخ د خلافت حق نه لري، تر قیامته پورې چې څوک د خلافت دعوی وکړي باطله ده او وایي چې حکم باید په قرآن او حدیث وشي که په مخلوق پسې حکم کولو کې لاړ شي کفر ته وځي.

دلیل :

الله تعالی فرمايلي دي ((من لم یحکم بما انزل الله فاولئک هم الکافرون)) [2] یعني څوک چې به هغه څه چې د الله جل جلاله له خوا رانازل شوی حکم ونه کړي نو همدغه کسان همدوی کافرن دي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي: په اسلام کې حاکم د خدای تعالی فرمان دی.

دلیل :

---

[1]. شرح المواقف ج ۳ ص ۲۱۹.

[2]. المائده / ۴۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی فرمايلي دي : ((اطيعوا الله و اطيعوا الرسول و اولی الامر منکم)) [1] يعنې تابعداري د خدای وکړئ او د رسول د خدای اطاعت وکړئ او د اولی الامر چې ستاسو ځني وي.

۵۹_ لاعنيه

د نوم وجه:

لاعنيه د غلاة له فرقو يوه فرقه وه چې په عثمان، طلحه، زبير، معاويه او ابو موسی اشعري يې لعن کاوه [2] ځکه ورته لاعنيه وايي.

عقيده :

لاعنيه عقيده لري چې ابوبکر صديق رضي الله عنه، عمر رضي الله عنه، عثمان رضي الله عنه، زبير رضي الله عنه، عائشه رضي الله عنها پرې نه ښودل چې د علي رضي الله عنه د ولايت نور وځليږي. عالم تياره کې پاتې شو او سمه لاره ورکه شوې او د دوی له سولې مستحق حق ته ونه رسيد او د علي رضي الله عنه په ولايت يې اقرار ونه کړ او خلافت يې ورته ورنه کړ نو لاعنيه له دې امله لعنت ورباندې ثواب بولي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : معاذ الله چې څوک په ذکر شويو اشخاصو لعنت ووايي او لعنت پرې روا وبولي، په هغوی لعنت ويلو باندې سړی کافر کيږي.

١.

٢. هفتاد و سه ملت ص ٧۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دليل : ذکر شوي کسان د رسول د خدای صحابه وو خدای تعالی د دوی ستاینه فرمایلي ده: ((والذين معه اشداء على الكفار رحماء بينهم))[1] يعني هغه کسان چې تا سره دي ای پيغمبره په کفارو باندې سخت او خپلو منځو کې سره مهربانه دي.

۲۰ _ رجعيه

د نوم وجه:

رجعيه وايي چې علي کرم الله وجهه بيا دنيا ته مراجعه کوي او راځي ځکه ورته رجعيه وايي، دوی د شيعه وو د غلاتو يوه ډله ده.

عقيده :

رجعيه فرقه عقيده لري، چې: خدای تعالی امير المؤمنين علي رضي الله عنه او د هغه ملګري دنيا ته بيا راولي او راژوندي کوي يې او له خپلو دښمنانو غچ اخلي.[2]

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي: څوک له دنيا لاړ شي بيا دنيا ته نه راځي.

دليل : الله تعالی فرمايلي دي ((انهم اليها لا يرجعون))[3] يعني هرومرو دوی دنيا ته نه راګرځي.

او د کهف اصحاب چې درې سوه ۹ کاله پس ژوندي شول چې د (قيانوس) باچا په وخت کې د (افسوس) له ښار تښتېدلي وو او په يوه

---

[1]. الفتح / ۲۹.

[2]. تلبيس ابليس ص ۲۲، او هفتاد و سه ملت ص ۲۵.

[3]. هفتاد و سه ملت ص ۲۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غار کې پټ شوي وو او همدارنګه عزیر پیغمبر چې پس له دوه سوه او نه کاله ژوندی شو او دېرش کاله نور په دنیا کې پاتې شو او نور څوک چې د عیسی علیه السلام په دعا ژوندي شوي دا او داسې نور د دې دلیل نه شي کېدلای چې علي رضي الله عنه او ملګري یې بیا دنیا ته راځي ځکه هغه څوک چې د مخه ذکر شول او دنیا ته راغلي وو هغه معجزې وې.[1]

۲۱_ متربصه

د نوم وجه:

متربصه وایي چې په هره پېړۍ او هر وخت کې دې مسلمانان یو امیر وټاکي چې هغه به د اسلامي امت مهدي وي او چې کله هغه وفات شي بل سړی دې وټاکي ځکه دوی په متربصه نومول شوي دي.[2]

عقیده :

متربصه عقیده لري چې: محمد بن حسن العسکري صاحب الزمان مهدي اخر الزمان دی. د بغداد ولایت د (سامره) په کلي کې د عباسي خلفاوو له ظلم چې د ده قصد یې کړی و په (**۲۵۰**) هـ کال یوه کور کې پټ شو هر څو چې ولټول شو ونه موندل شو. له هغې ورځې په نړۍ کې دی او خلکو کې پټ دی، ظهور به وکړي او عالم به په عدل او آبادۍ ښکلی کړي.

اهل سنت او جماعت :

---

[1]. هفتاد و سه ملت ص ۲۵.

[2]. هفتاد و سه ملت ص ۲۵، او تلبیس ابلیس ص ۲۲.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي : مهدي پسې به عيسى بن مريم وي چې په اخره زمانه کې له اسمان رانښکته کيږي. دجال سره جګړه کوي او دجال وژني، عيسى عليه السلام به خلک د محمد عليه السلام دين ته غواړي، متربصه وايي د عيسى عليه السلام رانښکته کيدل له اسمان صحيح دي خو صاحب الزمان محمدبن حسن العسکري مخکې د هغه له نزول ظهور کوي.

د اهل سنت او جماعت دليل :

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي : ((لا يهلک امة انا فی اولها والمهدی فی اوسطها و العيسى فی اخرها)) [1] يعني امت نه هلاکيږي، زه يې په اول کې يم، مهدي يې په اوسط کې دی او عيسى يې په اخر کې دی.

۲۲_ قبريه

د نوم وجه:

قبريه ځکه د دې فرقې نوم کېښودل شوی دی چې په قبر کې د نکير او منکر پوښتنې نه مني. [2]

عقيده :

قبريه فرقه عقيده لري چې په قبر کې له مړي سره په هغه تنګ ځای کې نکير او منکر له عمود لرګي سره څه رنګه ځايېږي نو دوی وايي چې په قبر کې سوال او عذاب اعتبار نه لري.

---

[1]. هفتادو سه ملت ص ۲۵- او (رک: سيدصدرالدين الصدر. المهدي ص ۸۸)

[2]. هفتاد و سه ملت ص ۲۷.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي: خداى تعالى د قبر په فراخولو قادر دى او ثوک چې د نکير او منکر له سوال منکر شي کفر ته ووځي.

دليل :

خداى تعالى د دوه ځلې مړه کيدلو او دوه ځلې ژوندي کيدلو خبر فرمايلى داسې چې : ((ربنا امتنا اثنتين فاحييتنا اثنتين)) [1] يعني رب زمونږ دوه ځلې مونږ مړه کوي نو دوه ځلې مو ژوندي کوي.

۲۳_ واقفيه

د نوم وجه :

اقفيه فرقه له هغې واقفه فرقې سره ارتباط نه لري کومه چې د امام موسى کاظم په مرګ د هغه په امامت متوقف پاتې دى بلکې دا فرقه د خوارجو له واقفه ځنې وي. [2]

عقيده :

اقفيه فرقه عقيده لري چې په کتاب او سنت کې داسې څه نشته چې قرآن قديم دى او که نه دى نو د نفي او اثبات ترمنځ توقف ورباندې د استقامت او سلامت لارې ته ډېر نژدې دي.

دليل :

که وويل شي چې قرآن قديم دى يا وويل شي چې قرآن قديم نه دى او بيا دا هره يوه خبره له واقعيت سره سمه نه وي صرف په ګمان ولاړه وي نو

---

[1]. المؤمن / ۱۱.

[2]. هفتاد و سه ملت ص ۲۷ / او (رک به فرق الشيعه نو بختى طبع ريتر ص ۲۷) او (رک: تاريخ مذاهب اسلام ص ۱۰۴) او (الفرق المفترقه ص ۸۹).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګناه ګار به شي لکه چې الله تعالی فرمايلي دي: ((ان بعض الظن اثم)) [1] نو بې له يقين بايد ګمان ونه شي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : په دې مسئله کې توقف کفر دی.

دليل :

بې له شک او بې له ګمان بلکې په صدق او يقين سره کلام د متکلم صفت دی ځکه چې متکلم خدای تعالی دی او هغه قديم دی نو صفات يې هم قديم دي.

۲۴_ حشويه

د نوم وجه:

دې فرقې ته د دې لپاره حشويه وايي چې دوی په احاديثو کې داسې حشويې (اضافه توب) کړی چې په احاديثو کې هيڅ اصل نه لري او دا ټولې حشويې په جبر او تشبيه کې دي.

عقيده :

حشويه فرقه عقيده لري چې د خدای تعالی د کلام سامع او مامور په ازل کې نه و نو خطاب يې چا ته و؟

دليل : دوی دا اياتونو دليل نيسي (کان الله و لم يکن معه شیء) [2] او (و اقيموا الصلوة و اتوالزکوة) [3] او (هل اتاک حديث موسی از ناداه ربه

---

[1]. الحجرات / ۱۲.

[2]. هفتاد و سه ملت ص ۲۸.

[3]. النساء / ۷۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بالواد المقدس طوی اذهب الی فرعون انه طغی)[1] نو چې د الله تعالی خطاب ته څوک نه و، موسی نه و، فرعون نه و، مقدسه وادي نه وه، محمد صلی الله علیه وسلم نه وه، نو کوم کلام چې سامع او مامور ونه لري عبث دی.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : موجودات د خدای تعالی په قدیم علم کې وو او خدای تعالی په خپل ازلي یقین ټولو باندې لیدونکی او په خپلو معلوماتو خپل کلام فرمایلي دی.

۲۵_ فانیه

د نوم وجه:

فانیه ته ځکه فانیه وايي چې د دوی عقیده د جنت او دوزخ په فنا کېدلو باندې ده.

عقیده او دلیل يې :

فانیه فرقه عقیده لري، چې د قیامت هیبت ښکاره شي اسرافیل (ع) ته به شپیلۍ کې د پو کولو امر وشي ((و نفخ فی الصور فصعق من فی السموات و من فی الارض)) [2] یعني او د اسرافیل علیه السلام په شپیلۍ کې به پوکی وشي نو هر څه چې په اسمانونو کې دي او هر څه چې په ځمکه کې دي له ځمکې او اسمانو سره به هلاک شي، نو چې ټول ژوندي حیوانات مړه او موجودات عدم شي جنت او دوزخ هم معدوم

---

[1]. النازات / ۱۵-۱۷.

[2]. الزمر / ۶۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي مګر ذات د خدای تعالی چې حی او قیوم دی (کل شیء هالک الا وجهه له الحکم و الیه ترجعون)[1] یعنې هر شی هلاکیږي مګر ذات د خدای حکم ده لره دی او ده ته رجوع کوونکي دي.[2]

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : د خدایتعالی وعده داسې ده چې غیر له ذات د خدای تعالی هر څه فنا کیږي او جنت د خدای تعالی د رضا صفت دی او دوزخ یې د عضب صفت دی او له قدیم موصوف څخه د صفت انفکاک محال دی نو جنت او جحیم دې وجه کې داخل دي له دې کبله هلاک او فنا دوزخ او جنت ته لاره نه لري.

۲۲_ اثریه

د نوم وجه:

اثریه فرقې ته د دې لپاره اثریه وایي چې دوی په اثر (حدیث) عمل کوي او قیاس باطل ګڼي.

عقیده :

اثریه فرقه عقیده لري چې ټول احکام په کتاب او سنت کې شته کوم څیز یې په قران او حدیث کې نه وي د هغو له مخې باید ځان په وسوسه کې وانه چوي چې ووایي : شراب حرام دي ځکه چې مستي په کې ده. مونږ ته د دې قیاس او تکلیف اړتیا نشته، اولنی شخص چې قیاس یې

---

[1]. القصص / ۸۸.

[2]. دا (الجنة و النار فی نفخ الصور یفیان) د ابوالهذیل علاف خبره ده. دی د اسلام د کلام له علماوو یو عالم دی. (تاریخ مذاهب اسلام ص۱۲۱) (هفتاد و سه ملت ص ۲۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړی شیطان و ځکه چې ادم علیه السلام ته د سجدې کولو امر وشه. ده قیاس وکړ چې زه له اور او ادم له خاورو پیدا شوی. اور حقیقت او نوراني دی[1] خاوره مطلقه کثیفه او تیاره ظلماني ده نو اور تر خاورې غوره دی نو د اور به څه وظیفه وي چې خاورو ته سر کیږدي، ابلیس له خدای تعالی سره خبرو کې شو او ویې ویل: ((خلقتنی من نار و خلقته من طین))[2] یعنې زه دې له اور پیدا کړی یم او دی دې له خټو پیدا کړی دی، څرنګه چې خپل وسواس یې څرګند کړ او خپل قیاس یې په قول کې راووړ د (فاخرج منها فانک رجیم)[3] یعنې نو له جنته ووزه بېشکه ته رټل شوی یې. د دې ایت د مفهوم په تازیانه ووهل شو او له جنت وویستل شو. د ملکې بڼه ترې ولوېده، مسخ شو، اسماني و، ځمکنی شو، دا ټولې سزاګانې په دې ورکړ شوې چې: له عقل یې قیاس وکړ. که د امر اطاعت یې کړی وای دا کانې به نه ورباندې کیدلې. نو مونږ ته قرآن او خبر کافي دی، په شرعي مسئلو کې قیاس مصلحت نه دی، هر څه چې په قیاس نفي یا اثبات شي باطل دي.

اهل سنت او جماعت :

---

[1]. ابوحنیفه رحمه الله ابي عبدالله (جعفر بن صادق کره لاړ هغه وویل: ای ابو حنیفه ته قیاس کوې) وویل: هو، وویل: قیاس مه کوه. اولنی قیاس شیطان کړی چې: زه له اور پیدا یم او دی له خټو پیدا شوی دی نو د اور او خټو ترمنځ یې قیاس وکړ، او که د ادم نوریت یې د اور په نوریت قیاس کړی وای نو د دواړو نورونو څخه د یوه فضل او صفایي په بل څرګنده ده. (الکافی ج ۱ ص ۵۸)

[2]. الاعراف / ۱۱.

[3]. الحجر / ۳۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي : شرع ځلور اصول لري : کتاب، سنت، اجماع او قياس[1] ځوک چې قياس نه منکر شي د شريعت يو اصل به يې نفي کړی وي، ګمراه او متبدع به وي، کتاب يعنې قرآن مجيد او سنت مشترک لفظ دی په منځ د قولي، فعلي او تقريري حديث او په منځ د هغه څه کې چې رسول الله صلی الله عليه وسلم بدون له وجوب پرې هميشه والی کړی وي او دوه ډوله دی: سنة هدی چې سنت مؤکد هم ورته وايي لکه : اذان، اقامت، اوسنی زوائد لکه د منفرد اذان او مسواک (تعريفات جرجاني).

او قياس په لغت کې تقدير او په اصطلاح د شريعت کې ردول د يوه شي دي خپل نظير ته يې او هغه له نصر مستنبطه معنا ده لپاره د تعديت د حکم له منصوص عليه غير له هغه او هغه جمع ده په منځ د اصل او فرع کې په حکم کې او اجماع په لغت کې عزم او اتفاق ته وايي او په اصطلاح کې د مجتهدينو اتفاق دی د محمد صلی الله عليه وسلم له امت څخه په ديني کار کې (تعريفات)

۲۷_ مولهيه

د نوم وجه:

مولهيه يعنې د ضرورت وړ مال ورته ورکړ شو نو مولهيه فرقه هم د خدای تعالی علم په ضروري شيانو بولي ځکه ورته مولهيه فرقه وايي.

عقيده :

---

[1]. قياس په لغت کې عبرت او عبور تېرېدلو ته وايي، قرآن کريم کې راغلي دي: (فاعتبروا يا اولی الابصار) الحشر/۲ يعنې قياس وکړئ عبرت واخلئ ای د ليدلو او سوچ کولو خاوندانو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مولهیه فرقه عقیده لري، چې خدای تعالی په کلیاتو محیط دی نه په جزئیاتو لکه د نړۍ پاچایان چې خپل وزیران، نوابان او مشران پیژني، نه دا چې په هر کلي، هر ښار کې څومره نر او څومره ښځې، څومره ځوانان او څومره سپین ږیري، څومره ضعیف دي؟ څه کوي؟ څه غواړي؟ چېرته ځي، چېرته ویده کیږي؟ له دې کبله دوی وایي چې خدای تعالی په لوح، قلم، عرش، کرسي، اسمانو، ځمکې، مقربو پرښتو، لمر، سپوږمۍ، جنت او دوزخ، ستورو، دریابو، غرونو، انبیاوو، رسولانو، اولیاوو، خلفاوو، سترو کافرانو لکه فرعون، نمرود، عاد، ثمود، شداد، قارون، هامان علم لري په دې کلیاتو یې علم محیط دی او نورو مخلوقاتو ته یې (چې جزئیات دي) علم لاره نه لري. (العیاذ بالله) او له محقراتو خبر نه دی.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي: د خدای تعالی علم ته ذره او لمر برابر دي، هغسې چې د قاف غرویني او علم پرې لري د وښو پاڼه هم ویني او علم ورباندې لري، د سترګو او وروزو اشارې له خدای تعالی پټې نه دي. الله تعالی په هر څه کلیاتو او جزئیاتو علم لري.

دلیل :

الله تعالی فرمایلي دي: ((وما یعزب عن ربک من مثقال ذرة فی الارض و لا فی السماء)) [1] یعني ای محمده! ستا له رب په ځمکه او نه په اسمان کې د مثقال له ذرې پټ نه دی، علم ورباندې لري او هم یې فرمایلي دي

---

[1]. یونس / ۶۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

: «وما تسقط من ورقة الا يعلمها ولا حبة فی ظلمات الارض ولا رطب ولا یابس الا فی کتاب مبین»[1] يعني که څه پاڼې يا دانې د ځمکې په تيارو کې ولېږي په هغه علم لري ځکه چې هر څه وچ او لامده ټول لوح محفوظ کې ښکاره ليکل شوي دي.

۲۸_ مبدليه

د نوم وجه:

څرنګه چې مبدليه فرقه عقيده لري، چې توبه د ځان په وژلو کيږي يعنې چې ژوند په مرګ بدل کړي ځکه ورته مبدليه وايي.

عقيده :

مبدليه فرقه عقيده لري، چې څوک کبيره ګناه وکړي توبه يې نه قبليږي ځکه چې د بندګۍ له حد يې تجاوز کړی دی، قتل يې واجب دی او توبه يې قتل (وژنه) ده.

دليل :

د دوی دليل دا فرمووده د خدای تعالی ده: «الی بارئکم فاقتلوا انفسکم»[2] يعنې نو خپل خدای ته توبه وباسئ نو خپل ځانونه ووژنئ؛ او فرمايلي يې دي : «و من يتبع غير الاسلام ديناً فلن يقبل منه»[3] يعنې څوک چې غير له اسلام دين وغواړي نه ترې منل کيږي.

اهل سنت :

---

[1]. الانعام / ۵۹.
[2]. البقره / ۵۱.
[3]. ال عمران / ۷۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صغیره گناهونه په نیک عمل او توبه بښل کېږي او د کبره گناهو بخښل د خدای تعالی په مشیت پورې اړه لري او شرک بیخي نه بخښل کېږي.
دلیل یې دا مبارک ایت دی: (ان الله یقبل التوبة عن عباده)[1] یعني الله تعالی هرو مرو د خپلو بندګانو توبه قبلوي. (ان الله لا یغفر ان یشرک به و یغفر مادون ذلک لمن یشاء)

۲۹ـ کنزیه

د نوم وجه:
کنزیه فرقه په دې نوم ځکه ملقبه شوې ده، چې دوی وایي د خدای تعالی حقوق دې ځمکه کې خزانه (کنز) شي.
عقیده:
کنزیه فرقه عقیده لري چې په مال کې د خدای تعالی له خوا فرض کړی شوی حق د خدای تعالی مال دی په مالدار فرض دی چې هغه چا ته یې ورکړي چې خدای تعالی ته قرب لري څو چې قبول شی څو په دې څوک نه پوهیږي چې خدای تعالی ته قریب او مقبول څوک دی، نو لاره دا ده، چې: زکوة دې نقد کړي او ځمکې لاندې دې ښخې کړې خزانه کړې کله چې په خپله محتاج شي هغه مال دې په ځان او خپلو اړتیاوو ولګوي او که محتاج نه شي خاورو لاندې دې وي څو چې مستحق ته په لاس ورشي او هغه مال په خپل حال ولګوي.
اهل سنت او جماعت:

---

[1]. التوبه / ۱۰۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي : خداى تعالى د مال مستحقين په قرآن کې ياد کړي دي چې اته طائفې دي زکات بايد هغوى ته ورکړ شي ځکه چې د هغوى حق دى.

دليل : الله تعالى فرمايلي دي : ((اما الصدقات للفقراء والمساکين و العاملين عليها و المؤلفة قلوبهم و فى الرقاب و الغارمين و فى سبيل الله و ابن السبيل)) [1] يعنې بېشکه همدا خبره ده چې صدقې (زکات مصرفيږي) لپاره د فقيرانو او مسکينانو او عاملانو (مقررو) هر هغه (تحصيل د صدقې) او هغو ته چې الفت (اشنايي) اچول شي په زړونو د دوى کې (له اسلام سره) او (مصرفيږي) په (خلاصولو د) غاړو (د نادارو مکاتبانو) کې او پوروړو (تاوان ميندونکو) او (صرفيږي) په لار د الله کې او(صرفيږي لپاره د) مسافرانو (چې مال ورسره نه وي).

۷۰_ صوفيه

د نوم وجه: ځرنګه چې د صوفيه فرقې عقيده په تصوف بنا ده ځکه ورته صوفيه وايي.

عقيده :

صوفيه فرقه عقيده لري چې : د زړه سلامتيا په تنهايۍ کې ده او صفايي په زړه کې ده نو ځوک چې له اغيارو منع او حق تعالى ته واصل شي د طالب طلب عرش ته رسيږي له هغه ځاى او افاق نه بېرته نفس ته رجوع کوي، نفس کې ننوځي بيا له خپتو ظهور کوي او په خپتو کې ورکيږي تن زړه شي او زړه روح شي او روح د جانان جان شي مجرد ،

---

[1]. التوبه / ۲۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفرد او اسوده، نه په زړه غبار وي او نه په شا بار وي، نه يې زړه کې بازار گرځي او نه يې چا سره شمار وي، نه د چا ورسره کار وي، د ده مجلس درگاه سره شي او د ده مؤنس الله تعالی شي، د ابدالي نظام ته ورسيږي، د اذاق او انفس ايات هر نفس مشاهده کړي، په سعادت وخت تيروي، کله رجوع احسان ته کوي کله نشه کوي کله شکايت او کله شکر کوي کله لاهوت کله ناسوت کله جبروت، کله ملکوت شي، کله هست او کله نېست شي، کله فنا وي کله تلوينات د تمکيناتو په طی کې وي: په رباني قضاياوو کې لاس له انساني تدبير منځي مقام د بندگۍ او بېچارگۍ ته ځان وررسوي.

دليل :

د دې دليل چې سلامتيا تنهايۍ کې ده (السلامة فی الوحدة)[1] او د دې دليل چې صفايي په زړه کې ده (الا من اتی الله بقلب سليم)[2] د دې دليل: چې ځوک له اغيارو منع او حق تعالی ته واصل شي (تبتل اليه تبتيلا)[3] او د دې دليل چې د طالب طلب حق ته رسيږي (وهو معکم اينما کنتم)[4]

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي: دا کار دولت ديچې د چا روزي شي.

دليل :

---

[1]. عربي متل هم دی.

[2]. الشعراء / ۸۹.

[3]. المزمل / ۸ يعنې جلا شي رب خپل ته په جلا کيدلو کاملو سره.

[4]. الحديد / ۴ يعنې او دغه الله له تاسې سره دی (په علم او قدرت سره) هر چيرې چې يې تاسې. مگر هغه چا ته چې راغلی دی الله ته په زړه سلامت پاک (له کفر او نفاقه) يعنې په روغ زړه خدای تعالی ته راتگ وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلیل یې دا قول د خدای تعالی دی: (ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذوالفضل العظیم)[1]

۷۱_ دهریه

د نوم وجه: څرنګه چې دهریه فرقه په بقا عقیده لري ځکه ورته دهریه وايي.

عقیده :

دهریه فرقه عقیده لري، چې د شپې او ورځې، ځمکې اسمان، ځمی، روزې او د ځمي ګردش هر څه چې دی همدا دی.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي: دهریه فرقه له ایمان خلاصه ده، د مصنوعاتو له صانع او شپې ورځې نه غافل دي. په احادیثو کې راغلی دی چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم په وخت کې چا د وخت له پریشانۍ شکایت کاو او زماني ته یې بد او رد (کنځا) کولې. رسول الله صلی الله علیه وسلم دوی منع کړل او ورته ویې فرمایل: (لا تسبوا الدهر فان الله هوالدهر)[2] رسول الله صلی الله علیه وسلم دوی د دې لپاره زمانې ته له کنځا کولو منع کړل چې دوی پوه شي: د زمانې په اختیار کوم صلاحیت د حل او عقد نشته بلکې د زمانې متصرف واحد

---

[1]. الجمعه / ۴ یعني دغه (نبوت د الله (له طرفه) لوی فضل دی هغه چا ته ورکوي چې اراده یې ورته فرمايي او الله د ډېر لوی فضل څښتن (خاوند) دی.

[2]. جامع الصغیر ج ۲ ص ۲۳ یعني زمانې ته کنځا مه کوه نو بېشکه الله همدی دهر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قهار دی لکه چې الله تعالی جل جلاله فرمایلي دي (یقلب الله اللیل والنهار)[1]

۷۲_ شمراخیه

د نوم وجه: شمراخ د خرما او انګورو وږو ته وایي. د شمراخیه عقیده کې هم دنیا د بڼ په څېر ګڼل شوې بڼ کې هم د خرما یا انګورو ونې وي څکه ورته دغه نوم شمراخیه کېښودل شوی دی.

عقیده :

شمراخیه فرقه عقیده لري چې دنیاد شنه بڼ په څېر ده او ښځې په کې د دې بڼ ریاحین دي چې د بوئیدلو لپاره دي نو څوک چې فحشي او زنا کوي باک نه لري، دوی د ټولو ښځو سره جماع حلاله او مباح بولي محرمې او که غیر محرمې وي هره ښځه چې ځان تسلیم کړي هغه عین ملک دی، نکاح، شاهد او د ولي اجازې ته اړتیا نه لري.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي: دا د اباحت مذهب دی، حرام حلال ګڼل کفر دی. په داسې کړو د ادم اولاد مختلط کیږي. د نسل رواج کې خطا راځي، میراث غیر مستحق ته ورکول کیږي، حرام زاده ګان منځ ته راځي، حرام زاده د جنت بوی نه بویوي.

---

[1]. النور / ۴۴ یعني ګرځوي الله شپه او ورځ (په تبدیل، تزئید) تنقیص، حرارت، برودت، ضیاء، ظلمت، او نور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلیل : الدیوث فی النار – الغیرة من الدین[1] نو زنا قبیحه لار او فضیحه کبیره گناه ده. الله تعالی فرمایلي دي : ((ولا تقربوا الزنی انه کان فاحشة و ساء سبیلا))[2] یعنې او مه نږدې کیږئ تاسې زنا ته بېشکه چې دا زنا قبیحه ده (عقلاً او شرعاً) او بده ده دغه زنا له جهته د روش هم (چې زیان او فتنه ترې پیدا کیږي)

۷۳_ سنیهٔ

د نوم وجه : سنیة نسبتي نوم دی چې د لاروي معنی لري او سنة د لارې معنی لري په شرع کې د محمد صلی الله علیه وسلم تګ لارې ته وایي څوک چې د هغه صلی الله علیه وسلم په لاره ځي سنیه یا اهل السنة بلل شوي دي.

عقیده :

سنیه فرقه د کتاب ختم دی (ختامه مسک و فی ذلک فلیتنافس المتنافسون)[3] یعنې مهر به یې مشک وي او په دغه (شرابو او نور جنتي نعمتو) باندې بایده دی چې رغبت کوونکي رغبت وکړي (په کولو د فضایلو او پرېښودلو د رذائیلو چې په حسناتو بیړه وکړي او له سیئاتو ځان وساتي).

دا اهل سنت او جماعت دي په مراد رسیدلي دي د اسلام ښکلا دي او د کلمة الله اعلاء او د شعائر الله اقامه پر دوی ده، له افراط او تفریط یې

---

[1]. لا یدخل الجنة دیوث، لا یجد ریح الجنة دیوث، قیل یا رسول الله و ما الدیوث؟ قال الذی تزنی امراته و هو بعلم بها (سفینه بجار مجلسی ج ۱ ص ۴۷۴

[2]. بنی اسرائیل / ۳۲.

[3]. المطففین / ۲۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

احتـراز او ځـان ژغورنـه کـړې ده، د درجو څښتنان دي او د احتـرام وړ دي لـه هرې فرقـې سـره يـې دليـل ويلـی دی. لـه قـرآن او حـديث سـره يـې همـرازي کـړې ده او لـه ۷۲ ملتـو هـر ملت سـره يـې خبـرې قـوت لـري او عبارت يې تازه وي.

الحمـد لله چې د عقيـده پوهنـه څلورم کتـاب هـم (اسـلامي ۷۳ فرقـې پـه خير پاى ته ورسيد او دريم کتـاب د فقه اکبر متـن او د پښتـو ترجـه يـې ورپسې راځي.

الحاج پروفيسور دکتور قاضي حفيظ الله ښاد جبارخيل

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

۱ـ قران مجید.
۲ـ سرگذشت ایمان
۳ـ تجلی خدا در افاق و انفس
۴ـ محمد علی سادات، اصول و مبانی خدا شناسی استدلالی چاپ سال ۱۳۲۱ انتشارات هدی ایران.
۵ـ پوهاند اسد الله شینواری، خداجویان لکچر نوټ د افغان پوهنتون.
۶ـ کتاب الانصاف طبع استنبول ترکیه.
۷ـ هفتاد و سه ملت به ۷۸۰ هـ کال د دکتور محمد جواد مشکور په اهتمام او تصحیح چې د پوهنتون استاد دی، لیکوال یې معلوم نه دی خو د اهل سنت او جماعت پیرو معلومیږي.
۸ـ فروغي، شرح حکمت د اروپا چاپ.
۹ـ فخر الدین رازي، اعتقادات فرق المسلمین.
۱۰ـشیخ عطار، تذکرة الاولیاء طبع طهران.
۱۱ـ تبصرة العلوم.
۱۲ـ احیاء العلوم غزالی.
۱۳ـ جامع الصغیر.
۱۴ـ شرح مواقف.
۱۵ـ فقه اکبر.
۱۶ـ شرح عقاید نسفی.
۱۷ـ الاربعین.
۱۸ـ د امام اعظم ابو حنیفه رحمة الله علیه وصیت.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

منڼه او کور وداني

د افغانستان ملي تحریک د هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (حاجي خان محمد باز) څخه د زړه له تله منڼه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري.

موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا ددې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله منڼه کوو چې ددې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

www.mellitahrik.com 0777 400 116

Get More e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library